Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEJ ADVOKÁTKY
VERICA TRSTENJAK
prednesené 6. decembra 2011 [1]

Vec C-472/10

Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság
proti
Invitel Távközlési Zrt.

[návrh na začatie prejudiciálneho konania podaný Pest Megyei Bíróság (Maďarsko)]

„Ochrana spotrebiteľa — Smernica 93/13/EHS — Článok 3 ods. 1 v spojení s bodom 1 písm. j) a bodom 2 písm. d) prílohy — Články 6 a 7 — Nekalé podmienky v spotrebiteľských zmluvách — Zmluvná podmienka, ktorá predajcu alebo dodávateľa oprávňuje bez závažného dôvodu jednostranne zmeniť zmluvné ustanovenia bez toho, aby výslovne opísal spôsob zmeny ceny — Nekalá povaha podmienky — Právne účinky určenia nekalej povahy podmienky v rámci žaloby vo verejnom záujme — Actio popularis — Účinky vnútroštátnych určovacích rozsudkov erga omnes“

I – Úvod

1. Prejednávaná vec sa zakladá na návrhu na začatie prejudiciálneho konania podľa článku 267 ZFEÚ, ktorý podal maďarský Pest Megyei Bíróság (ďalej len „vnútroštátny súd“) a ktorým tento súd predkladá Súdnemu dvoru niekoľko otázok týkajúcich sa výkladu smernice 93/13/EHS o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách [2]. Prejednávaná vec ponúka Súdnemu dvoru príležitosť, aby prostredníctvom realizácie svojich výkladových právomocí objasnil ďalšie právne otázky týkajúce sa tejto smernice. Aj keď totiž táto smernica zostala od dátumu jej prijatia v rozsiahlej miere nezmenená, stále sa z nej vynára množstvo otázok hmotnoprávnej, ale aj procesnoprávnej povahy, o čom svedčí značné množstvo návrhov na začatie prejudiciálneho konania. V tejto súvislosti je potrebné poznamenať, že smernica 93/13 bola smernicou 2011/83/EÚ o právach spotrebiteľov [3], prijatou Európskym parlamentom a Radou 25. októbra 2011, ktorá sa zakladá na myšlienke úplnej harmonizácie vnútroštátnych ustanovení o ochrane spotrebiteľov, zmenená len v určitých bodoch, pričom tieto zmeny nemajú vplyv na riešenie právnych otázok položených v tejto veci.

1 — Jazyk prednesu: nemčina.
Jazyk konania: maďarčina.

2 — Smernica Rady z 5. apríla 1993 (Ú. v. ES L 95, s. 29; Mim. vyd. 15/002, s. 288).

3 — Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2011/83/EÚ z 25. októbra 2011 o právach spotrebiteľov, ktorou sa mení a dopĺňa smernica Rady 93/13/EHS a smernica Európskeho parlamentu a Rady 1999/44/ES a ktorou sa zrušuje smernica Rady 85/577/EHS a smernica Európskeho parlamentu a Rady 97/7/ES (Ú. v. EÚ L 304, s. 64). Po tom, ako bola táto smernica uverejnená v *Úradnom vestníku Európskej únie*, ju teraz musia členské štáty prebrať do vnútroštátneho práva najneskôr do 13. decembra 2013. Článok 32 tejto smernice, ktorý bol do smernice 93/13 doplnený ako článok 8a, zaväzuje členské štáty, aby informovali Komisiu o prijatí špecifických vnútroštátnych ustanovení v určitých oblastiach, a to s ohľadom na rozšírenie rozsahu posúdenia nekalej povahy podmienok podľa článku 4 ods. 2 smernice 93/13, ako aj na zavedenie vnútroštátnych zoznamov zmluvných podmienok, ktoré sa považujú za nekalé. Prijatie smernice o právach spotrebiteľov sa časovo zhoduje s návrhom nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o spoločnom európskom kúpnom práve (KOM[2011] 635 v konečnom znení), ktorý predložila Komisia 11. októbra 2011. Tento návrh predpokladá zavedenie európskeho zmluvného práva ako jednej z možností pre cezhraničné kúpne zmluvy, ak sa na tom zmluvné strany výslovne dohodnú. Kapitola 8 (článok 79 až 86 – „Neprijateľné zmluvné podmienky“) tohto dokumentu obsahuje ustanovenia o neprijateľných ustanoveniach v zmluvách medzi obchodníkom a spotrebiteľom, ktoré sa v rozsiahlej miere zhodujú so smernicou 93/13, ako aj v zmluvách medzi podnikateľmi (v súvislosti s vývojom v oblasti súkromného práva spotrebiteľov pozri WENDEHORST, C.: Auf dem Weg zu einem zeitgemäßen Verbraucherprivatrecht: Umsetzungskonzepte. In: *Neuordnung des Verbraucherprivatrechts in Europa? – Zum Vorschlag einer Richtlinie über Rechte der Verbraucher*. Wien 2009, s. 154 a nasl., a v oblasti medzinárodného súkromného práva pozri FERRARI, F.: *Ein neues Internationales Vertragsrecht für Europa*. Gottmadingen 2007, s. 57).

2. Návrh na začatie prejudiciálneho konania sa zakladá na spore medzi Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság (vnútroštátny úrad na ochranu spotrebiteľov, ďalej len „žalobca vo veci samej“) a podnikom Invitel Távközlési Zrt. (ďalej len „žalovaný vo veci samej“) týkajúcom sa platnosti určitej zmluvnej podmienky, ktorú žalovaný bežne používa ako súčasť všeobecných obchodných podmienok (ďalej len „VOP“) vo svojich zmluvách so zákazníkmi a ktorá mu umožňuje od zákazníkov dodatočne požadovať úhradu určitých výdavkov a poplatkov za jednotlivé služby, pričom však spôsob ich výpočtu nie je zmluvne stanovený. Žalobca, ktorý sa na základe tejto okolnosti domnieva, že ide o nekalú zmluvnú podmienku, navrhuje, aby vnútroštátny súd jednak vyhlásil túto spornú podmienku za neplatnú a jednak zaviazal žalovaného vrátiť tieto výdavky a poplatky zákazníkom.

3. Cieľom prvej prejudiciálnej otázky, ktorá vlastne pozostáva z dvoch čiastkových otázok, je získať od Súdneho dvora informáciu, ako má byť systém, ktorý zákonodarca Únie zaviedol smernicou 93/13 na účely ochrany spotrebiteľa, upravený v rámci právnych poriadkov členských štátov, aby sa dosiahol tento cieľ. Ťažiskom je otázka, aké požiadavky kladie smernica 93/13, pokiaľ ide o možnosť organizácií na ochranu spotrebiteľa v záujme spotrebiteľov samostatne súdne postupovať proti nekalým podmienkam. Ďalej sa kladie otázka, aké právne účinky môže mať rozsudok vnútroštátneho súdu, ktorým sa určila nekalá povaha zmluvnej podmienky, v rámci vnútroštátneho právneho poriadku. Druhá prejudiciálna otázka sa od vyššie uvedených otázok odlišuje tým, že jej predmetom je prípadné kvalifikovanie spornej podmienky ako „nekalej“ v zmysle smernice 93/13.

II – Právny rámec

A – *Právo Únie*

4. Podľa článku 1 ods. 1 smernice 93/13 je jej účelom aproximovať zákony, iné právne predpisy a správne opatrenia členských štátov, ktoré sa týkajú nekalých podmienok v zmluvách uzatvorených medzi predajcom alebo dodávateľom a spotrebiteľom.

5. Článok 3 uvedenej smernice stanovuje:

„1. Zmluvná podmienka, ktorá nebola individuálne dohodnutá, sa považuje za nekalú, ak napriek požiadavke dôvery [ak v rozpore s požiadavkou dobrej viery – *neoficiálny preklad*] spôsobí značnú [podstatnú a nedôvodnú – *neoficiálny preklad*] nerovnováhu v právach a povinnostiach strán vzniknutých na základe zmluvy, ku škode [v neprospech – *neoficiálny preklad*] spotrebiteľa.

…

3. Príloha obsahuje indikatívny [orientačný – *neoficiálny preklad*] a nevyčerpávajúci zoznam podmienok, ktoré sa môžu považovať za nekalé.“

6. Článok 4 smernice stanovuje:

„1. Bez toho, aby boli dotknuté ustanovenia článku 7, nekalosť [nekalá povaha – *neoficiálny preklad*] zmluvných podmienok sa hodnotí so zreteľom na povahu tovaru alebo služieb, na ktoré bola zmluva uzatvorená [ktoré sú predmetom zmluvy, – *neoficiálny preklad*] a na všetky okolnosti súvisiace s uzatvorením zmluvy, v dobe uzatvorenia zmluvy a na všetky ostatné podmienky zmluvy alebo na inú zmluvu, od ktorej závisí.

2. Hodnotenie nekalej povahy podmienok sa nevzťahuje ani k definícii hlavného predmetu zmluvy [na hlavný predmet zmluvy, – *neoficiálny preklad*] ani na primeranú cenu a úhradu na jednej strane, ako aj tovar alebo služby dodávané výmenným spôsobom [na primeranosť medzi cenou a odmenou na jednej strane a tovarmi a službami dodávanými v protihodnote – *neoficiálny preklad*] na druhej strane, pokiaľ tieto podmienky sú zrozumiteľné [jasné a zrozumiteľné – *neoficiálny preklad*].“

7. Článok 6 ods. 1 tejto smernice stanovuje:

„Členské štáty zabezpečia, aby nekalé podmienky použité v zmluvách uzatvorených so spotrebiteľom zo strany predajcu alebo dodávateľa podľa ich vnútroštátneho práva neboli záväzné pre spotrebiteľa a aby zmluva bola podľa týchto podmienok naďalej záväzná pre strany, ak je jej ďalšia existencia možná bez nekalých podmienok.“

8. Článok 7 uvedenej smernice stanovuje:

„1. Členské štáty zabezpečia, aby v záujme spotrebiteľov a subjektov hospodárskej súťaže [konkurentov – *neoficiálny preklad*] existovali primerané a účinné prostriedky, ktoré by zabránili súvislému uplatňovaniu [na zabránenie ďalšiemu používaniu – *neoficiálny preklad*] nekalých podmienok v zmluvách uzatvorených [uzatváraných – *neoficiálny preklad*] so spotrebiteľmi zo strany predajcov alebo dodávateľov.

2. Prostriedky uvedené v odseku 1 zahrňujú ustanovenia, podľa ktorých osoby alebo organizácie s oprávneným záujmom podľa príslušného vnútroštátneho práva na ochranu spotrebiteľov môžu požiadať [Prostriedky uvedené v odseku 1 zahŕňajú aj ustanovenia, na základe ktorých môžu osoby alebo organizácie, ktoré majú podľa vnútroštátneho práva oprávnený záujem na ochrane spotrebiteľov, požiadať v súlade s vnútroštátnymi ustanoveniami – *neoficiálny preklad*] súdy alebo príslušné správne orgány o rozhodnutie, či sú zmluvné podmienky navrhované pre všeobecné uplatňovanie nekalé, takže môžu uplatniť [a uplatniť – *neoficiálny preklad*] vhodné [primerané – *neoficiálny preklad*] a účinné prostriedky k zabráneniu ďalšieho uplatňovania takých podmienok.

3. So zreteľom na vnútroštátne právo sa môžu právne opravné prostriedky, uvedené v odseku 2, [právne prostriedky uvedené v odseku 2 – *neoficiálny preklad*] uplatňovať oddelene alebo spolu [samostatne alebo spoločne – *neoficiálny preklad*] voči niekoľkým predajcom alebo dodávateľom z toho istého hospodárskeho sektoru alebo z ich združení [ich združeniam – *neoficiálny preklad*], ktorí používajú alebo odporúčajú použitie rovnakých všeobecných zmluvných podmienok alebo podobných podmienok.“

9. Článok 8 smernice 93/13 stanovuje:

„Členské štáty môžu prijať alebo si ponechať najprísnejšie opatrenia kompatibilné [zachovať prísnejšie ustanovenia zlučiteľné – *neoficiálny preklad*] so zmluvou v oblasti obsiahnutej [upravenej – *neoficiálny preklad*] touto smernicou s cieľom zabezpečenia maximálneho stupňa ochrany spotrebiteľa.“

10. Príloha tejto smernice obsahuje zoznam podmienok, ktoré možno na základe článku 3 ods. 3 vyhlásiť za nekalé:

„1. Podmienky, ktorých zmyslom alebo účinkom je:

…

j) umožniť predajcovi alebo dodávateľovi jednostranne meniť zmluvné podmienky bez právneho [závažného – *neoficiálny preklad*] dôvodu, ktorý je uvedený v zmluve;

…

l) umožniť stanovenie ceny za tovar v momente dodania alebo umožniť predajcovi tovaru alebo dodávateľovi služieb zvýšiť ich cenu bez toho, aby sa v oboch prípadoch poskytlo spotrebiteľovi zodpovedajúce právo zrušiť zmluvu, ak je konečná cena príliš vysoká v porovnaní s cenou dohodnutou pri uzavretí zmluvy;

…

2. Predmet úpravy pododsekov g), j), a l)

…

d) Pododsek l) nebráni uplatneniu doložiek cenových indexov, ak sú v súlade s právom, za predpokladu, že spôsob, akým sa menia ceny je výslovne popísaný.“

B – *Vnútroštátne právo*

11. Podľa § 209/A ods. 2 Polgári Törvénykönyv (maďarský Občiansky zákonník, ďalej len „Občiansky zákonník“) sú nekalé podmienky, ktoré sú ako vopred stanovené všeobecné podmienky súčasťou spotrebiteľských zmlúv, ako aj podmienky, ktoré predajca stanovil jednostranne a bez predchádzajúceho individuálneho dojednania, neplatné.

12. Ustanovenie § 209/B ods. 1 Občianskeho zákonníka uvádza, že určenia neplatnosti nekalých podmienok podľa § 209/A ods. 2 Občianskeho zákonníka, ktoré sú ako vopred stanovené všeobecné podmienky súčasťou spotrebiteľských zmlúv, sa pred súdnym orgánom môže dovolávať aj subjekt určený osobitným zákonom. Určenie neplatnosti nekalej podmienky súdnym orgánom má účinok voči všetkým osobám, ktoré uzavreli zmluvy a na ktoré sa uvedená podmienka uplatňuje.

13. Ustanovenie § 209/B ods. 2 Občianskeho zákonníka uvádza, že subjekt určený osobitným predpisom môže tiež navrhnúť, aby bola za nekalú určená všeobecná podmienka zmluvy, ktorá bola spísaná s cieľom jej uzatvárania so spotrebiteľmi a bola uverejnená, hoci nebola použitá. Podľa odseku 3, pokiaľ súdny orgán v konaní uvedenom v odseku 2 určí, že všeobecná podmienka predmetnej zmluvy je nekalá, vyhlási ju za neplatnú pre prípad jej uplatnenia (do budúcna) s účinkami pre akúkoľvek osobu, ktorá uzatvára zmluvu s osobou, ktorá uverejnila podmienku. Osoba, ktorá používa nekalú zmluvnú podmienku, musí uspokojiť nároky formulované spotrebiteľmi na základe tohto rozsudku. Rovnako rozsudok súdneho orgánu zakáže komukoľvek, kto uverejnil nekalú všeobecnú zmluvnú podmienku, použiť ju.

14. Ustanovenie § 39 ods. 1 fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény (zákon CLV z roku 1997 o ochrane spotrebiteľa) uvádza, že proti osobám, ktorých nezákonná činnosť ovplyvní veľkú skupinu spotrebiteľov alebo spôsobí značnú škodu, môže úrad na ochranu spotrebiteľa, združenie, ktoré reprezentuje záujmy spotrebiteľov, alebo prokuratúra začať konanie na ochranu skupiny spotrebiteľov alebo na účel náhrady škody. Uvedené konanie môže byť tiež začaté v prípade, ak nie je možné zistiť totožnosť spotrebiteľov, ktorým vznikla škoda.

15. Ustanovenie § 132 ods. 2 písm. c) elektronikus hírközlésről szóló 2003. évi C. törvény (zákon C z roku 2003 o elektronických komunikačných prostriedkoch, ďalej len „zákon o elektronických komunikačných prostriedkoch“) umožňuje, aby v prípade podstatnej zmeny okolností poskytovateľ služieb jednostranne zmenil podmienky zmluvy. Ustanovenie § 132 ods. 4 toho istého zákona umožňuje poskytovateľovi služieb jednostranne určiť, za akých predpokladov môže po vzniku zmluvného vzťahu zmeniť všeobecné podmienky zmluvy. Zákonodarca neurčuje ani zákonné hranice uvedeného rozhodnutia poskytovateľa služieb, ani podmienky, ktorým podlieha.

16. Podľa § 132 ods. 5 zákona o elektronických komunikačných prostriedkoch predplatiteľ nemôže vypovedať zmluvu, ak sa zaviazal používať služby počas určitého časového obdobia, ak podpísal zmluvu o predplatnom pri zohľadnení výhod, ktoré z nej pre neho vyplývajú, a ak zmena nemá vplyv na výhody, ktoré získal. Podľa názoru vnútroštátneho súdu upravuje uvedené zákonné ustanovenie zmluvné práva a povinnosti účastníkov jednostranne a nedôvodne na úkor spotrebiteľa, hmotnoprávne takmer neobmedzene, v rozpore s požiadavkami dobrej viery, poctivej praxe v priemyselnom a obchodnom odvetví a rozdelenia rizika.

III – Skutkový stav, konanie vo veci samej a prejudiciálne otázky

17. Ako vyplýva zo spisu, žalovaný vo veci samej ako telekomunikačný podnik, ktorý poskytuje služby pevnej siete, zahrnul v roku 2008 do svojich VOP ustanovenia, ktorých predmetom boli náklady na platbu peňažnou poukážkou. Stanovujú, že v prípade platby peňažnou poukážkou je poskytovateľ služieb oprávnený žiadať úhradu z toho vyplývajúcich dodatočných nákladov. VOP však nestanovujú, ako sa majú tieto náklady na platbu peňažnou poukážkou vypočítať.

18. Žalobca v tejto súvislosti dostal množstvo sťažností od spotrebiteľov, ktoré podľa jeho názoru svedčia o nekalej povahe uvedených ustanovení. V nadväznosti na to žalovaného písomne vyzval, aby svoje VOP zmenil, čo však žalovaný striktne odmietol.

19. Žalobou podanou na vnútroštátnom súde, ktorá sa opiera o § 39 ods. 1 maďarského zákona o ochrane spotrebiteľa, žiada žalobca na jednej strane o určenie nekalej povahy uvedenej podmienky podľa § 209/B ods. 1 Občianskeho zákonníka a na druhej strane navrhuje zaviazať žalovaného na okamžité vrátenie všetkých súm, ktoré žalovaný získal na základe nezákonného vyúčtovania nákladov na platbu peňažnou poukážkou.

20. Vnútroštátny súd má pochybnosti o výklade jednotlivých ustanovení smernice 93/13. Domnieva sa, že na to, aby mohol rozhodnúť vo veci samej, je nevyhnutný ich výklad Súdnym dvorom. Preto prerušil konanie a položil Súdnemu dvoru tieto prejudiciálne otázky:

„1. Má sa článok 6 ods. 1 smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách vykladať tak, že nekalá podmienka nie je záväzná pre žiadneho spotrebiteľa, ak zákonom určený a oprávnený subjekt v mene spotrebiteľov prostredníctvom žaloby vo verejnom záujme (*actio popularis*) uplatňuje určenie neplatnosti uvedenej nekalej podmienky, ktorá je súčasťou zmluvy uzavretej so spotrebiteľmi?

   V prípade, keď sa na základe žaloby vo verejnom záujme prijme rozsudok, ktorý je aj v prospech spotrebiteľov, ktorí neboli účastníkmi konania, alebo ktorý zakazuje používanie vopred stanovenej nekalej podmienky zmluvy, má sa článok 6 ods. 1 smernice 93/13 vykladať tak, že uvedená nekalá podmienka, ktorá je súčasťou spotrebiteľských zmlúv, nie je ani do budúcna záväzná pre žiadneho z dotknutých spotrebiteľov, takže súdny orgán má *ex offo* prijať právne dôsledky, ktoré z toho vyplývajú?

2. Má sa článok 3 ods. 1 smernice 93/13 v spojení s bodom 1 písm. j) a bodom 2 písm. d) prílohy uplatniteľnej podľa článku 3 ods. 3 tej istej smernice vykladať tak, že zmluvná podmienka, v ktorej podnikateľ stanoví možnosť jednostrannej zmeny zmluvných podmienok bez toho, aby výslovne opísal spôsob zmeny ceny a bez toho, aby uviedol oprávnené dôvody tejto jednostrannej zmeny, je neplatná *ipso iure*?“

IV – Konanie pred Súdnym dvorom

21. Návrh na začatie prejudiciálneho konania z 25. augusta 2010 bol kancelárii Súdneho dvora doručený 29. septembra 2010.

22. V lehote, ktorú stanovuje článok 23 Štatútu Súdneho dvora, predložili svoje písomné pripomienky žalobca vo veci samej, maďarská vláda, španielska vláda a Európska komisia.

23. Keďže žiadny z účastníkov konania nepodal návrh na otvorenie ústnej časti konania, po všeobecnej schôdzi Súdneho dvora zo 7. septembra 2011 mohli byť vypracované návrhy v tejto veci.

V – Podstatné tvrdenia účastníkov konania

A – *O prvej prejudiciálnej otázke*

24. *Maďarská vláda* poukazuje s odkazom na judikatúru Súdneho dvora na to, že kolektívne opatrenia stanovené v článku 7 smernice 93/13 majú preventívny charakter v tom zmysle, že ich cieľom je zakázať používanie nekalých, pre spotrebiteľov škodlivých podmienok. Účelom verejnej žaloby, na ktorú je uplatniteľná aj smernica 2009/22, je ochrana kolektívnych záujmov spotrebiteľov, a to bez ohľadu na to, či sú účastníkmi konania alebo nie. Z toho vyplýva, že článok 6 ods. 1 a článok 7 ods. 2 smernice 93/13 sa majú spolu vykladať tak, že podmienky označené vnútroštátnym súdom ako nekalé nie sú pre spotrebiteľov záväzné a zároveň sa nemôžu používať v budúcnosti.

25. Na jednej strane musí vnútroštátny súd na základe smernice 93/13 určiť, v prípade potreby aj *ex offo*, nekalú povahu zmluvnej podmienky a prípadne zabrániť jej používaniu, okrem prípadu, keď proti tomu namieta spotrebiteľ. Na druhej strane je vecou vnútroštátnych súdov, aby určili právne následky určenia nekalej povahy zmluvnej podmienky v rámci žaloby o zdržanie sa konania.

26. Podľa názoru *španielskej vlády* nie je nekalá podmienka záväzná pre žiadneho spotrebiteľa, a to ani do budúcnosti, ak organizácia, ktorá je na to oprávnená, prostredníctvom žaloby navrhne určiť nezáväznosť zmluvnej podmienky a vnútroštátny súd žalobe vyhovie. Okrem toho je vnútroštátny súd povinný *ex offo* vyvodiť právne následky, ktoré vyplývajú z takéhoto určenia nekalej povahy, ako aj zo zákazu jej použitia v spotrebiteľských zmluvách.

27. *Komisia* poukazuje na to, že konštatovanie uvedené v článku 6 ods. 1 smernice 93/13, podľa ktorého nekalé podmienky nie sú pre spotrebiteľa záväzné, ukladá členským štátom povinnosť dosiahnuť určitý výsledok. Spôsoby prebratia smernice musia zodpovedať zásadám ekvivalencie a efektivity, ako boli definované v judikatúre Súdneho dvora.

28. Keďže článok 7 ods. 1 smernice 93/13 neobsahuje žiadne bližšie pravidlá týkajúce sa spôsobu, akým sa má zabrániť použitiu nekalých podmienok, nebráni táto smernica tomu, aby sa právne dôsledky určenia neplatnosti nekalej podmienky stanovené v rámci žaloby o zdržanie sa konania neobmedzovali len na účastníkov právneho sporu. Maďarská právna úprava, ktorá stanovuje, že takéto určenie neplatnosti platí voči každému, kto uzavrie zmluvu obsahujúcu zodpovedajúcu podmienku, prispieva k splneniu cieľov smernice. Ďalej Komisia vysvetľuje, že smernica 93/13 nebráni vnútroštátnemu ustanoveniu, podľa ktorého je vnútroštátny súd povinný *ex offo* uplatniť právne následky vyplývajúce z určitého rozhodnutia, a to aj v prospech spotrebiteľov, ktorí nie sú účastníkmi konania.

B – *O druhej prejudiciálnej otázke*

29. *Maďarská vláda*, ako aj *Komisia* tvrdia, že článok 3 smernice 93/13 v abstraktnom zmysle uvádza všetky znaky nekalej povahy zmluvnej podmienky. Okrem toho príloha smernice obsahuje zoznam podmienok, ktoré možno považovať za nekalé. Samotná okolnosť, že určitá podmienka je uvedená v zozname, nevyhnutne neznamená, že táto podmienka sa musí aj právne kvalifikovať ako nekalá. Posúdenie tejto otázky je skôr vecou vnútroštátneho súdu, pričom ten musí zohľadniť na tento účel stanovené všeobecné kritériá, ktorých výklad naopak spadá do právomoci Súdneho dvora.

30. Vzhľadom na skutkový stav veci samej poukazuje *maďarská vláda* na to, že jednostranná zmena VOP bez určenia spôsobu zmeny ceny alebo dôvodu zmeny nie je v súlade so smernicou 93/13, keďže vedie k závažnej nerovnováhe zmluvných práv a povinností. Napriek tomu má vnútroštátny súd povinnosť posúdiť dotknuté podmienky zmluvy s prihliadnutím na okolnosti konkrétneho prípadu, pričom musí zohľadniť kritériá uvedené v smernici 93/13.

31. *Španielska vláda* vysvetľuje, že keď si podnikateľ v zmluvnej podmienke stanoví právo na jednostrannú zmenu VOP bez toho, aby stanovil spôsob alebo dôvod zmeny ceny, musí sa takáto podmienka považovať za nekalú.

VI – Právne posúdenie

A – *O prvej prejudiciálnej otázke*

32. Cieľom prvej prejudiciálnej otázky, ktorá pozostáva z dvoch čiastkových otázok, je v podstate zistiť, či je maďarský systém kolektívnej právnej ochrany v podobe žaloby vo verejnom záujme (*actio popularis*), ktorú podľa vnútroštátneho práva môžu podať združenia na ochranu spotrebiteľa, zlučiteľný so smernicou 93/13. Preskúmanie týchto otázok ponúka príležitosť bližšie vysvetliť základné črty systému ochrany spotrebiteľa pred nekalými podmienkami, ktorý bol vytvorený smernicou 93/13. Získané poznatky by mali prispieť k nájdeniu odpovede na jednotlivé otázky vnútroštátneho súdu.

33. Po všeobecnom vysvetlení tohto systému ochrany sa budem venovať preskúmaniu formy kolektívnej žaloby, ako ju skoncipoval autor smernice, pričom sa budem zameriavať na centrálnu otázku, aké právne účinky má mať rozsudok vnútroštátneho súdu prijatý v rámci žaloby vo verejnom záujme, aby sa splnil cieľ ochrany spotrebiteľa podľa smernice 93/13.

1. Ochrana spotrebiteľa ako cieľ smernice

34. Podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora vychádza systém ochrany spotrebiteľa vytvorený smernicou 93/13 z toho, že spotrebiteľ sa v porovnaní s predajcom alebo dodávateľom nachádza v znevýhodnenom postavení, pokiaľ ide o vyjednávaciu silu, ako aj o úroveň informovanosti, a táto situácia ho vedie k pristúpeniu na podmienky pripravené vopred predajcom alebo dodávateľom bez toho, aby mohol ovplyvniť ich obsah.[4] Vzhľadom na toto znevýhodnené postavenie článok 6 ods. 1 smernice 93/13 stanovuje, že nekalé podmienky nie sú pre spotrebiteľa záväzné. Ako pritom vyplýva z judikatúry, ide o kogentné ustanovenie, ktoré smeruje k nahradeniu formálnej rovnováhy, ktorú zmluva nastoľuje medzi právami a povinnosťami zmluvných strán, skutočnou rovnováhou, ktorá medzi nimi môže znovu zaviesť rovnosť.[5]

35. S cieľom zabezpečiť úroveň ochrany, ktorú chce smernica 93/13 dosiahnuť, Súdny dvor viackrát objasnil, že táto existujúca nerovnováha medzi spotrebiteľom a predajcom alebo dodávateľom môže byť vyrovnaná iba pozitívnym zásahom tretej strany, ktorá je nezávislá od zmluvných strán.[6] S prihliadnutím na tieto zásady Súdny dvor stanovil, že vnútroštátny súd má posudzovať nekalú povahu zmluvnej podmienky *ex offo*.[7] Oprávnenie súdov *ex offo* posudzovať nekalú povahu zmluvnej podmienky je podľa názoru Súdneho dvora „vhodným prostriedkom na dosiahnutie cieľa uvedeného v článku 6 smernice, ktorým je zabrániť tomu, aby bol spotrebiteľ viazaný nekalou podmienkou, ako aj cieľa článku 7 smernice, keďže toto preskúmanie môže mať odradzujúci účinok, a preto môže prispieť k tomu, aby sa prestali nekalé podmienky uvádzať do zmlúv uzatváraných medzi predajcom alebo dodávateľom a spotrebiteľom“.[8] Túto právomoc súdov okrem toho Súdny dvor považuje za nevyhnutnú na „zabezpečenie účinnej ochrany spotrebiteľa, najmä s ohľadom na nezanedbateľné riziko, že tento spotrebiteľ o svojich právach nevie alebo má ťažkosti s ich uplatnením“.[9]

4 — Pozri rozsudky z 27. júna 2000, Océano Grupo Editorial a Salvat Editores, C-240/98 až C-244/98, Zb. s. I-4941, bod 25, a z 26. októbra 2006, Mostaza Claro, C-168/05, Zb. s. I-10421, bod 25.

5 — Pozri rozsudky Mostaza Claro, už citovaný v poznámke pod čiarou 4, bod 36, a zo 4. júna 2009, Pannon GSM, C-243/08, Zb. s. I-4713, bod 25.

6 — Pozri rozsudky Océano Grupo Editorial a Salvat Editores, už citovaný v poznámke pod čiarou 4, bod 27, a zo 6. októbra 2009, Asturcom Telecomunicaciones, C-40/08, Zb. s. I-9579, bod 31.

7 — Tamže, bod 32.

8 — Rozsudky z 21. novembra 2002, Cofidis, C-473/00, Zb. s. I-10875, bod 32, a Mostaza Claro, už citovaný v poznámke pod čiarou 4, bod 27.

9 — Rozsudky Cofidis, už citovaný v poznámke pod čiarou 8, bod 33, a Mostaza Claro, už citovaný v poznámke pod čiarou 4, bod 28.

2. Kolektívna žaloba ako v zásade primeraný a účinný prostriedok v zmysle článkov 6 a 7 smernice 93/13

36. Doterajšie návrhy na začatie prejudiciálnych konaní sa síce týkali otázok individuálnej právnej ochrany, a teda takých prípadov, v ktorých sa spotrebiteľ sám bránil pred používaním nekalých podmienok, napríklad napadnutím danej zmluvy alebo namietaním proti ich vykonaniu. Napriek tomu by nebolo správne z tejto okolnosti automaticky vyvodiť záver, že ustanovenie článku 7 ods. 2 smernice 93/13, ktoré umožňuje jednotlivcom a organizáciám začať v záujme spotrebiteľov súdne konanie proti používaniu nekalých podmienok v obchodnom styku, má v praxi len vedľajší význam.

37. V skutočnosti toto ustanovenie, ktoré zavádza mechanizmy abstraktnej kontroly, dopĺňa systém ochrany vytvorený smernicou 93/13 tým, že umožňuje efektívny boj proti nekalým podmienkam aj vtedy, keď spotrebitelia výnimočne, napríklad z dôvodu vysokých nákladov, nepodniknú žiadne právne kroky. Toto je aj v súlade s cieľmi smernice 93/13, ktorá neposkytuje primeranú ochranu len spotrebiteľom v ich individuálnych sporoch s podnikateľmi, ale, ako vyplýva z článku 7 ods. 1, chce vo všeobecnosti „zabrániť“ používaniu nekalých podmienok podnikateľmi.

38. Na dosiahnutie tohto cieľa ukladá článok 7 ods. 1 smernice 93/13 členským štátom povinnosť stanoviť „primerané a účinné prostriedky“ na efektívne odstránenie nekalých podmienok. Tento príkaz znamená najmä to, že musí existovať možnosť zakázať použitie nekalej podmienky nielen v rámci individuálneho prípadu. Pritom prichádzajú do úvahy nástroje občianskeho procesného práva, ako aj správneho práva, trestného práva, resp. priestupkového práva.[10] Odpoveď na otázku, aký prostriedok je v podmienkach daného právneho systému najprimeranejší a najúčinnejší, spadá do voľnej úvahy členských štátov. V tejto súvislosti si môžu členské štáty na základe svojich právnych tradícií samy vybrať rôzne kontrolné mechanizmy. Ako však vyplýva zo systematického výkladu článku 7 ods. 1 a 2, požaduje sa primeraná efektivita konania.[11] Jej znakmi sú najmä samostatná právomoc príslušného súdu alebo príslušného úradu rozhodnúť o nekalej povahe podmienky a existencia primeraných a účinných prostriedkov na zabránenie používaniu spornej podmienky.

10 — Prehľad rozličných nástrojov na úrovni členských štátov ponúka EBERS, M.: Unfair Contract Terms Directive (93/13). In: *EC Consumer Law Compendium – Comparative Analysis*. Hrsg. von Hans SCHULTE-NÖLKE, Christian TWIGG-FLESNER, Martin EBERS, s. 422 a nasl. Z toho vyplýva, že všetky členské štáty predpokladajú súdne konanie na účely zákazu nekalých podmienok. V niektorých členských štátoch sa používajú nástroje správneho práva, zatiaľ čo vo všetkých členských štátoch je možné podať kolektívnu žalobu.

11 — Pozri MICKLITZ, H.-W.: AGB-Gesetz und die EG-Richtlinie über missbräuchliche Vertragsklauseln in Verbraucherverträgen. In: *Zeitschrift für Europäisches Privatrecht*. 1993, s. 529, ktorý poukazuje na to, že zákonodarca Únie nechcel zasiahnuť do spôsobu kontroly. Naopak, členské štáty sa majú samy rozhodnúť, či zveria kontrolu správnym orgánom alebo spotrebiteľským organizáciám, pokiaľ je táto kontrola účinná a primeraná. Podobne aj PFEIFFER, T., in *Das Recht der Europäischen Union – Kommentar*. Hrsg. E. GRABITZ, M. HILF. Zv. IV, A5, článok 7, bod 14, s. 3, podľa ktorého členské štáty mohli určiť, či abstraktný kontrolný postup bude mať podobu súdneho konania alebo správneho konania. Požaduje sa však primeraná efektívnosť konania. DAMM, R.: Europäisches Verbrauchervertragsrecht und AGB-Recht. In: *Juristenzeitung*. 1994, s. 175, chápe ustanovenie článku 7 ods. 2 smernice 93/13 v tom zmysle, že rozhodnutie o tom, či bude abstraktná kontrola nekalých podmienok prebiehať v rámci súdneho alebo správneho konania, je vyhradené vnútroštátnemu právu. Autor však poukazuje na to, že právo Únie nepredpisuje len samotnú existenciu, ale aj efektívnosť kolektívnej žaloby, keďže sa ňou majú presadzovať primerané a účinné prostriedky proti používaniu nekalých podmienok.

39. Ako dôležitý a povinný nástroj efektívnej kontroly stanovuje smernica kolektívnu žalobu, ktorú vnútroštátne právne systémy niektorých členských štátov poznali už pred nadobudnutím účinnosti smernice 93/13.[12] Podľa článku 7 ods. 2 smernice členské štáty zabezpečia, aby „osoby alebo organizácie s oprávneným záujmom podľa príslušného vnútroštátneho práva na ochranu spotrebiteľov môžu požiadať súdy alebo príslušné správne orgány [osoby alebo organizácie, ktoré majú podľa vnútroštátneho práva oprávnený záujem na ochrane spotrebiteľov, mohli požiadať súdy alebo príslušné správne orgány – *neoficiálny preklad*]“ o rozhodnutie o nekalej povahe a prípadne „uplatniť vhodné [primerané – *neoficiálny preklad*] a účinné prostriedky k zabráneniu ďalšieho uplatňovania takých podmienok“. Okolnosť, že zákonodarca Únie výslovne stanovil možnosť kolektívnej žaloby, ukazuje, že ju v zásade považuje za primeraný a účinný prostriedok v zmysle článku 7 ods. 1 na dlhodobé zabránenie uplatňovaniu nekalých podmienok v obchodnom styku.

40. Je zmysluplné v tejto súvislosti poukázať na to, že žaloby na určenie neplatnosti jednotlivých zmluvných podmienok, resp. žaloby o zákaz ich používania v obchodnom styku, podané fyzickými osobami alebo organizáciami, ktoré zastupujú záujmy spotrebiteľov, nemožno kvalitatívne posudzovať inak ako žaloby jednotlivých spotrebiteľov. V zásade platia v súvislosti s nimi tie isté úvahy, ktoré odôvodňujú prísnu ochranu spotrebiteľov a o ktoré Súdny dvor oprel svoju judikatúru týkajúcu sa článku 6 smernice 93/13 v rámci konaní s jednotlivcami. Ich cieľom je totiž ochrana spotrebiteľa, ktorý sa spravidla nachádza v slabšom postavení, a to tak, aby bol podnikateľ, ktorý používa nekalé podmienky, odstrašený. Ako prostriedok odstrašenia prichádzajú z procesnoprávneho hľadiska do úvahy, ako Súdny dvor konštatoval v rozsudku z 24. januára 2002, Komisia/Taliansko[13], okrem žalôb na určenie neplatnosti sporných podmienok aj prostriedky prevencie, napr. žaloby o zákaz ich ďalšieho používania[14].

12 — Vo všetkých členských štátoch Európskej únie existuje možnosť súdneho postupu proti nekalým podmienkam prostredníctvom kolektívnej žaloby. Ako základný štandard stanovujú skoro všetky členské štáty možnosť žaloby o zákaz používania voči osobám, ktoré nekalé podmienky používajú alebo odporúčajú. Spravidla možno v nevyhnutných prípadoch okrem toho podať na súde návrh na vydanie predbežného opatrenia. Kolektívna žaloba má v Nemecku viac ako storočnú históriu. Už v Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb v znení z roku 1896 bolo po prvýkrát zakotvené právo na podanie kolektívnej žaloby. Približne osemdesiat rokov neskôr vstúpila táto žaloba zo strany spotrebiteľských a hospodárskych združení do právnej oblasti VOP. V súlade s tým sa možno proti tomu, kto vo VOP používa alebo pre zmluvné vzťahy odporúča podmienky, ktoré sú podľa § 307 až § 309 Bürgerliches Gesetzbuch neplatné, prostredníctvom oprávnených osôb, ako napr. spotrebiteľských združení alebo priemyselných a obchodných komôr alebo remeselných komôr, domáhať zákazu používania a v prípade odporúčania aj jeho odvolania (§ 1, § 3 Unterlassungsklagengesetz). Vo Francúzsku existuje od roku 1988 okrem kontroly zo strany správnych orgánov a súdnej kontroly nekalej povahy v individuálnych právnych sporoch aj právo na podanie kolektívnej žaloby zo strany spotrebiteľských združení (článok L 421-1 a nasl. Code de la Consommation). Tie môžu podať žaloby o zákaz používania (články L 421-2 a L 421-6) a takisto majú právo na kolektívnu náhradu škody, keď konanie používateľa poškodilo kolektívne spotrebiteľské záujmy (články L 421-1 a L 421-7). V Poľsku obsahuje občianske procesné právo od prebratia smernice 93/13 po prvýkrát ustanovenia o abstraktnej kontrole podmienok v rámci konania o kolektívnej žalobe (článok 479 a nasl. Občianskeho súdneho poriadku). Právo na podanie žaloby majú nielen spotrebiteľské združenia, lokálni spotrebiteľskí ombudsmani, prezident úradu na ochranu hospodárskej súťaže a spotrebiteľov, ale každý, kto na základe ponuky používateľa mohol uzatvoriť zmluvu. V Spojenom kráľovstve sa spotrebiteľským združeniam priznalo právo na podanie žaloby a žalujúcemu spotrebiteľskému združeniu právo byť účastníkom konania (článok 11 a 12 Unfair Terms in Consumer Contracts Regulations 1999). Aj v Španielsku je stanovené právo na podanie kolektívnej žaloby (článok 12 a nasl. Ley 7/1998 sobre condiciones generales de la contratación), ktoré umožňuje požadovať zákaz používania, odvolanie a náhradu škody. Od roku 2001 môžu okrem toho spotrebiteľské organizácie podľa španielskeho občianskeho procesného práva požadovať náhradu škody v mene skupiny spotrebiteľov, ktorú nie je potrebné bližšie identifikovať. V Rakúsku takisto existuje kolektívna žaloba na ochranu spotrebiteľov (§ 28 a nasl. Konsumentenschutzgesetz). Spotrebiteľské a obchodné združenia uvedené v zákone majú v prípade porušenia práva na ochranu spotrebiteľa právo žiadať zdržanie sa protiprávneho konania. Podobný právny stav je v Taliansku (článok 37 Codice del consumo). V Slovinsku môže každá organizácia, ktorá je právnickou osobou, ktorá bola založená na ochranu práv a záujmov spotrebiteľov, od jej založenia až do podania žaloby uplynul najmenej jeden rok a je skutočne činná, podať žalobu a požadovať ňou, aby sa podnikateľovi súdne zakázalo používanie protiprávnych všeobecných obchodných podmienok alebo určenie neplatnosti zmlúv, resp. ich jednotlivých ustanovení alebo všeobecných obchodných podmienok, ktoré tvoria súčasť týchto zmlúv (článok 74 a nasl. Zakon o varstvu potrošnikov). V Portugalsku majú spotrebitelia aj spotrebiteľské združenia, ktoré nie sú priamo dotknuté, právo na podanie žaloby (článok 13 Lei n° 24/96 de defesa do consumidor), ktorou môžu na súde žiadať zdržanie sa protiprávneho konania a náhradu škodu.

13 — C-372/99, Zb. s. I-819.

14 — Tamže, body 14 a 15.

41. Kolektívna žaloba ako prostriedok kolektívneho presadzovania práva neotvára len cestu k týmto právnym prostriedkom, ale okrem toho vykazuje znaky, ktoré z nej robia efektívny nástroj odstrašenia. [15] Takýto názor, ako to vyplýva aj z vyššie uvedeného rozsudku, zastáva aj Súdny dvor. [16] Na rozdiel od individuálnej žaloby ponúka kolektívna žaloba v skutočnosti mnoho výhod. Môže prostredníctvom spojenia spoločných záujmov spotrebiteľov súdnou cestou presadzovať ich záujmy. Prostredníctvom kolektívnej žaloby sa totiž spotrebiteľské združenia starajú o to, aby mali spotrebitelia hlas a váhu, čo by vzhľadom na ich spravidla slabšie postavenie pri izolovanom postupe často v tejto forme nebolo možné. Kolektívna žaloba nakoniec prispieva k tomu, že zlepšuje postavenie spotrebiteľa na procesnoprávnej úrovni a zbavuje ho napríklad rizika nákladov v občianskom konaní v prípade neúspešnosti, čo by mohlo spotrebiteľa odradiť od individuálneho uplatňovania svojich práv, rovnako ako primalá hodnota individuálneho sporu, pre ktorý by sa individuálne výdavky neoplatili. [17] Úspešné presadzovanie práva prostredníctvom kolektívnej žaloby vytvára spravodlivé vyrovnanie záujmov spotrebiteľov a podnikateľa, zabezpečuje čistotu hospodárskej súťaže a ukazuje, že kolektívna žaloba je prinajmenšom taká potrebná na ochranu spotrebiteľa ako individuálna žaloba.

42. Z uvedených dôvodov sa môžu tieto osoby, resp. organizácie oprávnené podať žalobu, pokiaľ pre tento druh žalôb neexistujú žiadne špeciálne ustanovenia, napr. výkladové pravidlá podľa článku 5 smernice [18], odvolávať na účely dosiahnutia zákazu použitia nekalých podmienok aj na judikatúru Súdneho dvora týkajúcu sa článku 6 ods. 1.

43. Z vyššie uvedených tvrdení vyplýva, že systém kolektívnej ochrany práv zakotvený v maďarskom právnom poriadku, ktorý využíva nástroj kolektívnej žaloby, je v zásade v súlade s podmienkami smernice 93/13. To však ešte nehovorí nič o tom, či tieto podmienky spĺňa tento systém vo svojej konkrétnej podobe. Toto sa musí preskúmať v ďalšej časti.

3. Detailne o podobe kolektívnej žaloby

44. Ako vyplýva z odôvodnenia č. 12 smernice 93/13, táto smernica vykonáva len čiastočnú a minimálnu harmonizáciu vnútroštátnych právnych predpisov týkajúcich sa nekalých zmluvných podmienok. [19] Nemožno preto vychádzať z toho, že cieľom smernice je zjednotenie procesnoprávnej kolektívnej žaloby v oblasti ochrany spotrebiteľov. Toto konštatovanie však nevylučuje, že v článku 7 ods. 2 smernice možno vidieť čiastočnú harmonizáciu kolektívnej žaloby. [20]

15 — V tomto zmysle PAISANT, G.: Les limites de l'action collective en suppression de clauses abusives. In: *La Semaine Juridique – Édition Générale*. 2005, č. 18, II-10057, ktorý poukazuje na preventívny charakter kolektívnej žaloby. Podľa neho je účelom kolektívnej žaloby zabrániť, aby sa noví spotrebitelia stali obeťami zmluvných podmienok, ktoré sa považujú za nekalé.

16 — Pozri rozsudok Komisia/Taliansko (už citovaný v poznámke pod čiarou 13, body 14 a 15), v ktorom Súdny dvor priznáva kolektívnej žalobe okrem iného odstrašujúci účinok tým, že hovorí o „preventívnom charaktere" a o „odstrašujúcom účele stanoveného právneho prostriedku".

17 — Na to správne poukazujú del CHIAPPA, P.: Le associazione, la rappresentanza e la partecipazione dei consumatori. In: *I diritti dei consumatori*. Ed. GUIDO ALPA. Zv. II. Torino 2009, s. 726, ako aj La tutela individuale e collettiva dei consumatori. In: *I diritti dei consumatori*. Ed. GUIDO ALPA. Zv. I. Torino 2009, s. 146, a FORNAGE, A.-C.: *La mise en oeuvre des droits du consommateur contractant*. Ed. ANDREAS FURRER a i.. Bruxelles 2011, s. 378. Ak pomer medzi nákladmi na uplatňovanie práv a prospechom z neho nie je pre spotrebiteľa výhodný, spotrebiteľ sa spravidla vzdá presadzovania svojich práv súdnou cestou. Podľa názoru autorov je preto individuálna právna ochrana potrebná, ale nedostatočná na zaistenie trvalej ochrany spotrebiteľov.

18 — Pozri rozsudok z 9. septembra 2004, Komisia/Španielsko, (C-70/03, Zb. s. I-7999), v súvislosti s výkladovým pravidlom v článku 5 smernice 93/13 a v súvislosti s tam uvedeným rozdielom medzi žalobami jednotlivých spotrebiteľov a žalobami o zdržanie sa konania zo strany osôb alebo organizácií, ktoré zastupujú záujmy spotrebiteľov. Súdny dvor zdôvodňuje toto rozlišovanie rozličnými cieľmi týchto žalôb. V prvom prípade sú súdy alebo príslušné úrady povinné vykonať konkrétne posúdenie nekalej povahy určitej podmienky obsiahnutej v už uzatvorenej zmluve, zatiaľ čo v druhom prípade vykonávajú abstraktné posúdenie nekalej povahy ustanovení, ktoré by sa mohli použiť v ešte neuzatvorených zmluvách.

19 — Pozri rozsudok z 3. júna 2010, Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, C-484/08, Zb. s. I-4785, body 28 a 29.

20 — PFEIFFER, T.: c. d., článok 7, bod 20, s. 5.

45. V prospech čiastočnej harmonizácie hovoria jednotlivé podmienky týkajúce sa podoby konania. Odhliadnuc od toho poskytuje možnosť členských štátov uvedená v článku 7 ods. 2 smernice, aby vo svojich právnych poriadkoch pripustili aj nástroj kolektívnej žaloby vo verejnom záujme, nepriamo vysvetlenie, ako má toto konanie prebiehať, a predovšetkým aké právne účinky sa musia spájať s rozhodnutím vnútroštátnych súdov, pretože takýto systém ochrany môže účinne a primerane slúžiť aj cieľu ochrany spotrebiteľa, len ak sú splnené určité požiadavky.

46. Z procesnoprávneho hľadiska existencia takéhoto kolektívneho systému ochrany predovšetkým znamená, že osoby alebo organizácie, ktoré zastupujú záujmy spotrebiteľov, majú mať právo požadovať súdne určenie neplatnosti napadnutých nekalých podmienok a zákaz ich ďalšieho použitia v obchodnom styku. Článok 7 ods. 2 preto nariaďuje, že sa musia prijať vnútroštátne právne ustanovenia, ktoré im umožnia obrátiť sa na súdy alebo správne orgány. Toto ustanovenie sa má z právneho hľadiska chápať tak, že sa im má priznať právo na podanie návrhu alebo žaloby. [21] Tým sa im zabezpečí procesnoprávne postavenie, ktoré im umožní efektívne a primerane uplatňovať záujmy tretích strán.

a) Právne účinky rozsudku o určení neplatnosti voči tretej strane

i) Základné črty abstraktného postupu preskúmavania podľa článku 7 ods. 2

47. Pri otázke, aké právne účinky musí mať vnútroštátne rozhodnutie na to, aby sa primerane zohľadnil cieľ ochrany spotrebiteľa, je potrebné najprv odkázať na centrálne ustanovenie v článku 6 ods. 1 smernice 93/13, podľa ktorého sporné podmienky nie sú „záväzné pre spotrebiteľa“. Právny následok vyplývajúci z nekalej povahy je preto členským štátom smernicou záväzne nariadený. Nezáväznosť podmienky pre spotrebiteľa v zmysle smernice znamená, že spotrebiteľ nemôže byť neprípustnou podmienkou právne viazaný. Povinnosti spotrebiteľa stanovené v takejto podmienke nemajú od samého začiatku žiadnu právnu záväznosť. Nezáväznosť preto existuje *ipso iure*, nezávisí od súdneho rozhodnutia. Súd v dôsledku toho len konštatuje, že relevantné podmienky neboli pre spotrebiteľa záväzné. [22]

48. Pojem „nezáväznosť“ ako taký je viacznačný a zohľadňuje okolnosť, že ďalšie následky určenia nekalej povahy určitej podmienky sa v konečnom dôsledku riadia vnútroštátnym právom. V každom právnom systéme môžu byť odlišné. Nielen preto používa článok 6 ods. 1 smernice 93/13 neutrálny pojem. [23] Toto ustanovenie smernice sa obmedzuje na to, že nariaďuje výsledok, ktorého dosiahnutie musia členské štáty zabezpečiť pri preberaní smernice, avšak nestanovuje konkrétne, či príslušná podmienka má byť vyhlásená za neplatnú, resp. neúčinnú. Toto sa ponecháva na vnútroštátne právo, ktoré upravuje presné právne dôsledky. [24] Používanie neutrálnych pojmov zákonodarcom Únie vychádza z poznania rozmanitosti systémov a zvyklostí občianskeho práva v rámci Únie. [25]

21 — Pozri ULMER, P.: Zur Anpassung des AGB-Gesetzes an die EG-Richtlinie über missbräuchliche Klauseln in Verbraucherverträgen. In: *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*. 1993, s. 337.

22 — Pozri KAPNOPOULOU, E.: *Das Recht der missbräuchlichen Klausel in der Europäischen Union*. Tübingen 1997, s. 150 a nasl.

23 — Legislatívna história smernice 93/13 prispieva k lepšiemu pochopeniu tohto pojmu. Návrhy smernice vyhlasovali nekalé podmienky za „neúčinné“. Vzhľadom na ťažkosti, že sa pod týmto právnym konceptom v členských štátoch skrývali veľmi špecifické vnútroštátne ustanovenia, sa objavili pri zasadnutiach Rady námietky. V spoločnom stanovisku sa preto Rada rozhodla použiť menej právnu formuláciu, že nekalé podmienky „sa nemôžu voči spotrebiteľovi uplatňovať“. Členským štátom sa tým mala ponechať možnosť, aby v rámci svojich právnych systémov uskutočnili presné právne zaradenie následných účinkov. Ani toto označenie nebolo zjavne dostatočne „neutrálne“, pretože Európsky parlament navrhol novú formuláciu „pre spotrebiteľa nie sú záväzné“, ktorý prevzala Komisia do svojho preskúmaného návrhu a Rada ho v mierne zmenenej podobe, pričom však zachovala zmysel, zaradila do konečného znenia smernice (pozri PONICK, A.: *Die Richtlinie über missbräuchliche Klauseln in Verbraucherverträgen und ihre Umsetzung im Vereinigten Königreich*. Münster 2003, s. 68).

24 — Pozri PFEIFFER, T.: c. d., článok 6 bod 1, s. 1, ktorý chápe článok 6 ods. 1 smernice 93/13 tak, že ponecháva členským štátom možnosť stanoviť právno-technickú podobu nezáväznosti nekalých podmienok.

25 — Pozri napríklad v súvislosti so vznikom európskeho občianskeho práva RAINER, M.: *Introduction to Comparative Law*. Vienna 2010, s. 27 a nasl.

49. Otázne však je, v akom rozsahu môže platiť právny následok nezáväznosti stanovený v tejto smernici v prospech dotknutých spotrebiteľov v prípade kolektívnej žaloby. V tejto súvislosti sa vynára zásadný problém, že súdne rozhodnutia v spore týkajúcom sa zmluvného práva majú podľa procesného práva členských štátov v zásade právne dôsledky len vo vzťahu medzi účastníkmi konania.[26] Výklad článku 6 ods. 1 smernice 93/13, ktorý zohľadňuje vnútroštátny súd v prvej prejudiciálnej podotázke, v tom zmysle, že nekalá zmluvná podmienka nemá byť pre spotrebiteľa záväzná, ak vnútroštátny súd na základe žaloby podanej organizáciou, ktorá je zákonom určená a oprávnená na podanie žaloby v mene spotrebiteľov, vyhlási nekalú podmienku, ktorá je súčasťou spotrebiteľskej zmluvy, za neplatnú, by však smeroval k tomu, že by sa účinky súdneho rozhodnutia vzťahovali na tretie osoby. Vysvetlenie tejto otázky o právnych účinkoch takéhoto určujúceho rozsudku na právny vzťah medzi žalovaným predajcom alebo dodávateľom a treťou stranou, ktorá nebola účastníkom konania, sa javí vzhľadom na to, že maďarský právny poriadok túto možnosť stanovuje v § 209/B ods. 1 Občianskeho zákonníka, ako nevyhnutné.

50. Je síce potrebné konštatovať, že Súdny dvor doteraz zaujal stanovisko len k významu článku 6 ods. 1 smernice 93/13 v rámci individuálnych žalôb. Z toho však nemožno vyvodiť, že súdne určenie nekalej povahy nemôže mať právne účinky pre iné osoby ako účastníkov konania. Ako už bolo vysvetlené[27], pôsobnosť tohto centrálneho ustanovenia nie je obmedzená na individuálne žaloby, ale je ako všeobecné ustanovenie v rovnakej miere uplatniteľné aj na mechanizmy kolektívnej právnej ochrany stanovené v článku 7 ods. 2 smernice.

51. Na to, aby sa v rámci konania, ktoré sa týka kolektívnej právnej ochrany, účinným spôsobom vyhovelo cieľu ochrany spotrebiteľa, musí právny následok nezáväznosti podmienky stanovený v článku 6 ods. 1 smernice 93/13 platiť aj vtedy, keď žalobu v záujme dotknutých spotrebiteľov podali osoby alebo organizácie uvedené v článku 7 ods. 2 smernice 93/13, pretože inak by bol prospech kolektívnej žaloby pre spotrebiteľov malý. Nemožno totiž ponechať bez povšimnutia skutočnosť, že abstraktné preskúmanie ako nástroj kolektívnej právnej ochrany bolo koncipované s cieľom odstrániť nekalé podmienky „navrhované pre všeobecné uplatňovanie“. Tieto podmienky sú teda určené na to, aby sa uplatňovali v množstve spotrebiteľských zmlúv v obchode. Preto proti nim možno účinne bojovať len vtedy, ak sa rozhodnutiu vnútroštátneho súdu, v ktorom sa určila nekalá povaha určitej podmienky, v určitom rozsahu prizná širší účinok.[28]

52. Naopak smernica nehovorí nič o tom, akým spôsobom má súdne určenie nekalej povahy zmluvnej podmienky nadobudnúť právne účinky presahujúce individuálne konanie. Pre neexistenciu presnejších ustanovení na úrovni práva Únie je potrebné vychádzať z toho, že členským štátom zostávajú regulačné právomoci v tejto oblasti. Tento záver je takisto dôsledný, ak sa vezme do úvahy, že podmienky obsiahnuté v článku 7 smernice 93/13 platia v rovnakom rozsahu pre súdne a správne konania, ktorých konkrétna podoba sa môže medzi členskými štátmi výrazne líšiť. Takýto prístup je

26 — Procesné práva väčšiny členských štátov majú spoločné to, že súdne rozhodnutie o nekalej povahe podmienky prijaté v rámci konkrétneho sporu týkajúceho za zmluvného práva nezabráni samo osebe ďalšiemu používaniu tohto ustanovenia, predovšetkým preto, že právna sila takéhoto rozhodnutia pôsobí len medzi účastníkmi sporu. Napriek tomu niektoré vnútroštátne právne poriadky stanovujú na ochranu spotrebiteľov pred nekalými podmienkami v obchodnom styku odchýlku od tejto zásady, napr. v Poľsku, Maďarsku a Slovinsku, kde sa súdnym rozhodnutiam priznáva účinok *erga omnes* (pozri EBERS, M.: c. d., s. 431). Niektoré členské štáty prijali v záujme ochrany spotrebiteľov opatrenia na zabránenie tomu, aby obchodníci používali podobné podmienky, na ktoré by sa súdne rozhodnutia prípadne nevzťahovali: Napríklad v Spojenom kráľovstve nemusí byť podľa článku 12 ods. 4 Unfair Terms in Consumer Contracts Regulations 1999 predmetom žaloby o zákaz používania len určitá podmienka, ale aj podobné podmienky alebo podmienky s podobným účinkom. Podobným spôsobom možno na Cypre podať žaloby o zákaz používania nielen voči jednotlivému predajcovi alebo poskytovateľovi služieb, ale aj voči skupine podnikateľov, ktorí používajú alebo odporúčajú rovnaké alebo podobné podmienky, a to bez ohľadu na to, či sú daní podnikatelia činní v tom istom alebo v inom odvetví. V súlade s tým možno v týchto krajinách zabrániť, aby podnikatelia súdne rozhodnutia obchádzali tým, že nahradia napadnutú podmienku podobnými nekalými podmienkami (pozri EBERS, M.: c. d., s. 432).

27 — Pozri bod 40 týchto návrhov.

28 — KAPNOPOULOU, E.: c. d., s. 161, poukazuje na to, že podmienky, ktoré boli v rámci konania o kolektívnej žalobe vyhlásené za nekalé, sa už neskôr všeobecne nemôžu používať.

okrem toho v súlade so zásadou organizačnej a procesnej autonómie členských štátov uznanou v judikatúre Súdneho dvora, podľa ktorej členské štáty pri nepriamom výkone práva Únie zostávajú zodpovedné za zriadenie a inštitucionálnu podobu príslušných orgánov a v zásade uplatňujú vlastné vnútroštátne procesné právo a právo organizácie štátu. [29]

53. Vzhľadom na okolnosť, že v prejednávanej veci ide výlučne o nástroj kolektívnej žaloby, obmedzím svoje úvahy na prvky občianskoprávneho konania, ktoré prichádzajú do úvahy. Možným účinným prostriedkom by bolo napríklad rozšírenie právnej účinnosti súdneho rozsudku o určení nekalej povahy prijatého v individuálnom prípade, čo by bolo v zásade zlučiteľné so smernicou 93/13. [30] Jednak, ako Súdny dvor naposledy konštatoval v rozsudku Asturcom Telecomunicaciones [31], pre neexistenciu ustanovení práva Únie je vecou vnútroštátnych právnych poriadkov členských štátov, aby určili spôsoby realizácie právnej účinnosti rozhodnutej veci podľa zásady procesnej autonómie členských štátov. [32] Jednak by bolo rozšírenie účinnosti na tretie strany vhodné na dosiahnutie nezáväznosti podmienky v konkrétnom zmluvnom vzťahu. Aký prostriedok je v podmienkach daného vnútroštátneho právneho systému najprimeranejší a najúčinnejší, nakoniec zostáva na voľnej úvahe členských štátov. V tomto rozsahu majú členské štáty, pokiaľ ide o účinnosť vyberaného prostriedku, výsostné právo voľnej úvahy.

54. Členský štát však nie je zbavený povinnosti prijať iné opatrenia, ak sa vo vnútroštátnom práve definitívne preukáže neúčinnosť určitého nástroja. [33] Okrem toho je potrebné zdôrazniť, že miera voľnej úvahy členských štátov nie je v žiadnom prípade neobmedzená. Naopak, členský štát môže mieru voľnej úvahy vykonávať len v rámci všeobecných hraníc práva Únie, čo napokon znamená, že neprimerané zásahy sú okrem zásady ochrany základných práv aj v rozpore so zásadou proporcionality stanovenou v práve Únie. [34] Výslovné uvedenie kritéria „primeranosti“ v článku 7 smernice v súvislosti so zvolenými prostriedkami ukazuje, že zásada proporcionality prestavuje ďalšie dôležité kritérium, na základe ktorého sa musí posudzovať zlučiteľnosť každého prostriedku s právom Únie.

ii) Zlučiteľnosť účinkov *erga omnes* vnútroštátnych určujúcich rozsudkov

55. Po tom, ako bola v hlavných črtách predstavená právna úprava abstraktného postupu preskúmavania uvedená v článku 7 ods. 2, je potrebné ďalej posúdiť, či smernica 93/13 bráni vnútroštátnej právnej úprave, o akú ide v prejednávanej veci, ktorá priznáva určovacím rozsudkom vnútroštátnych súdov právne účinky nielen voči účastníkom súdneho konania, ale aj voči každému (*erga omnes*), kto uzatvoril zmluvu s predajcom alebo dodávateľom.

56. V tejto súvislosti je najprv potrebné sa venovať otázke zlučiteľnosti uvedenej vnútroštátnej právnej úpravy s kritériom „účinnosti“, pričom vnútroštátnemu zákonodarcovi treba v súlade s vyššie uvedenými úvahami priznať dostatočne širokú mieru voľnej úvahy pri tvorbe svojho vnútroštátneho občianskeho procesného práva.

57. Súdne určenie neplatnosti podmienky, ktorá bola kvalifikovaná ako nekalá, s účinkami na všetky spotrebiteľské zmluvy, ktoré žalovaný podnikateľ uzavrel, objektívne prispieva k tomu, že sa zabráni používaniu tejto podmienky v obchodnom styku. Účinky *erga omnes*, ktoré má takýto rozsudok, totiž naraz odstraňujú spornú podmienku vo všetkých zmluvách, v ktorých sa nachádzala, pričom jednotliví

29 — Pozri AUGSBERG, I.: Europäisches Verwaltungsorganisationsrecht und Vollzugsformen. In: *Verwaltungsrecht der Europäischen Union*. Hrsg. JÖRG PHILIPP TERHECHTE, Baden-Baden 2011, § 6, bod 21, s. 219. Von GALETTA, D.-U.: *Procedural Autonomy of EU Member States: Paradise Lost*? Heidelberg 2011, s. 11, sa domnieva, že procesná autonómia členských štátov vyplýva z toho, že Európska únia nemá žiadne právomoci v oblasti procesného práva. Aj napriek tomu umožňujú zásady *effet utile*, ako aj priameho účinku práva Únie, že zákonodarca Únie môže na dosiahnutie svojich cieľov využiť procesné právo členských štátov.

30 — V tomto zmysle PFEIFFER, T.: c. d., článok 7, bod 3, s. 2.

31 — Rozsudok Asturcom Telecomunicaciones, už citovaný v poznámke pod čiarou 6.

32 — Tamže, bod 38.

33 — Pozri PAISANT, G.: c. d., II-10057, ktorý poukazuje na požiadavku účinnosti obsiahnutú v článku 7 ods. 1 a 2 smernice 93/13.

34 — Pozri PFEIFFER, T.: c. d., článok 7, bod 3, s. 2.

spotrebitelia ju nemusia sami napádať pred súdom. Určením neplatnosti podmienky sa zároveň nariaďuje jeden z najdôležitejších právnych dôsledkov, ktoré môže občianskoprávne konanie stanoviť. Tým sa zabezpečí vykonanie požiadavky podľa článku 6 ods. 1 smernice, ktorou je nariadenie nezáväznosti spornej podmienky pre spotrebiteľa. Navyše možno na základe rozsiahlej pôsobnosti takéhoto rozsudku vychádzať z toho, že okrem toho pôsobí aj odstrašujúco na iných obchodníkov, ktorí chcú v obchodnom styku použiť podobnú podmienku. Sporná vnútroštátna právna úprava je teda vhodná na to, aby aj dlhodobo prispievala k ochrane spotrebiteľov.

58. Z toho vyplýva, že vnútroštátna právna úprava, o ktorú ide v prejednávanej veci, spĺňa požiadavku „účinnosti“ podľa článku 7 ods. 2 smernice 93/13.

59. Vnútroštátna právna úprava okrem toho predstavuje aj primeraný prostriedok na zabránenie používaniu nekalých podmienok „v zmluvách uzatváraných so spotrebiteľmi zo strany predajcov alebo dodávateľov“ (článok 7 ods. 1 smernice). Údaje o tom, že táto vnútroštátna právna úprava neprimerane zasahuje do základných práv chránených právom Únie, a preto by sa mohla ukázať ako neprimeraný prostriedok ochrany spotrebiteľov, však neexistujú. Predajcovia alebo dodávatelia, ktorý sa nezúčastnili na konaní vedúcom k vydaniu určovacieho rozsudku, najmä na základe nijakého účinku uvedeného rozsudku netrpia neprimerane a v rozpore so svojím právom byť vypočutý. Podľa vnútroštátnych ustanovení uvedených v bode 11 a nasl. týchto návrhov, najmä podľa § 209/B ods. 2 maďarského Občianskeho zákonníka, totiž treba vychádzať z toho, že verdikt o nezáväznosti sa týka len konkrétneho žalovaného obchodníka. Účinok *erga omnes* rozsudku vydaného v jeho neprospech teda nevyžaduje, aby bol tento rozsudok uplatnený bez rozdielu voči ktorémukoľvek inému obchodníkovi, ktorý prípadne používa rovnakú podmienku, ale vôbec nebol účastníkom konania o určení nezáväznosti tejto podmienky.

60. Inak by to vyvolalo závažné výhrady z hľadiska procesného práva a ochrany základných práv: účinok *erga omnes* voči osobám, ktoré neboli účastníkmi konania, by bol sotva zlučiteľný so zásadou spravodlivého procesu, najmä ak by im bola odopretá možnosť vyjadriť sa k námietke používania nekalých podmienok v obchodnom styku pred oznámením rozsudku, ktorý sa ich týka. Právo byť vypočutý, ktoré sa považuje za prejav právneho štátu a patrí k všeobecným právnym zásadám práva Únie uznaným v judikatúre [35], by nebolo pri nerozlišujúcom účinku *erga omnes*, ktorý by sa týkal osôb, ktoré neboli účastníkmi konania, dostatočne chránené a sporné vnútroštátne ustanovenie by preto nebolo primerané v zmysle článku 7 smernice. V tejto súvislosti je ale potrebné zdôrazniť, že otázka zlučiteľnosti so základnými právami zaručenými právom Únie sa sama vynára v súvislosti s tým, že účinok vnútroštátnych rozsudkov *erga omnes* patrí k prostriedkom, ktoré spadajú do pôsobnosti smernice 93/13. Proti účinku *erga omnes* v prospech osôb, ktoré nie sú účastníkmi konania, však nie sú zjavné žiadne námietky. Keďže sa však porušenie základných procesných práv podľa informácii predložených Súdnemu dvoru nezdá pravdepodobné, ďalej je potrebné vychádzať z toho, že je splnené aj kritérium „primeranosti“.

61. Z vyššie uvedeného vyplýva, že článok 6 ods. 1 smernice 93/13 v spojení s jej článkom 7 ods. 1 a 2 nebráni vnútroštátnej právnej úprave, podľa ktorej nekalá zmluvná podmienka použitá konkrétnym predajcom alebo dodávateľom nie je pre spotrebiteľa záväzná, ak vnútroštátny súd na základe žaloby podanej organizáciou, ktorá je na to určená a oprávnená zákonom, vyhlási nekalú podmienku tvoriacu súčasť spotrebiteľskej zmluvy za neplatnú.

iii) Zlučiteľnosť žalôb o zdržanie sa konania

62. Svojou druhou podotázkou žiada vnútroštátny súd najmä odpoveď na otázku, či smernica 93/13 bráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorá priznáva zákonom určenej a oprávnenej organizácii právo podať žalobu o zdržanie sa používania podmienok, ktorých nekalá povaha bola predtým určená súdom.

35 — Pozri rozsudky zo 4. júla 1963, Alves, 32/62, Zb. s. 109 nemeckého znenia; z 26. júna 1980, National Panasonic, 136/79, Zb. s. 2033, bod 21, a zo 14. mája 1998, Windpark Groothusen, C-48/96 P, Zb. s. I-2873, bod 47.

63. V prvom rade je potrebné konštatovať, že smernica 93/13, odhliadnuc od možnosti predbežnej kontroly všeobecných podmienok v ľubovoľnom hospodárskom sektore stanovenej v odôvodnení č. 24, neobmedzuje členské štáty, aby upravili svoje procesné právo tak, aby umožňovalo nariadiť aj preventívne opatrenia na zabránenie používaniu nekalých podmienok v obchodnom styku. Ako vyplýva z výkladu článku 7 ods. 2 smernice 93/13, platí práve opak.

64. Toto ustanovenie smernice jednak predpisuje, že osoby a organizácie musia mať právo požiadať súdy, aby rozhodli nielen o tom, či sú zmluvné podmienky nekalé, ale aby tiež „uplatni[li] [primerané] a účinné prostriedky k zabráneniu ďalšieho uplatňovania takých podmienok“. Vzhľadom na špecifickú regulačnú súvislosť sa pod neurčitým právnym pojmom „prostriedky“ v zmysle tohto ustanovenia musia chápať tie súdne rozhodnutia, resp. správne nariadenia, ktoré stanovuje daný vnútroštátny právny poriadok vo svojom procesnom práve a ktoré možno prijať na návrh alebo *ex offo* na ochranu spotrebiteľa. Už zo znenia tohto ustanovenia smernice vyplýva, že autor smernice rozlišuje medzi dvoma navzájom sa dopĺňajúcimi kategóriami kolektívnej právnej ochrany. Do prvej kategórie spadá konanie o určení nekalej povahy určitej podmienky, zatiaľ čo druhá kategória zahŕňa všetky iné „primerané a účinné prostriedky“, ktoré majú stanoviť členské štáty.

65. Z tohto ustanovenia smernice vyplýva aj to, že opatrenia, ktoré sa majú nariadiť, musia smerovať proti nekalým podmienkam „navrhovan[ým] pre všeobecné uplatňovanie“. V súlade s tým je relevantné len to, že autor formuloval tieto podmienky na účely ich možného použitia. Preto nie je nevyhnutné, aby sa všeobecné použitie už konkrétne alebo s istotou plánovalo.[36] Účelom tohto ustanovenia smernice je otvoriť pre potenciálne dotknuté osoby možnosť právnej ochrany v prípade budúcich porušení práv. Spôsob, ako je toto ustanovenie smernice formulované vo viacerých jazykových verziách („pre“)[37], potvrdzuje tento výklad. Poukazuje totiž na to, že sa majú nariadiť preventívne opatrenia, aby sa zabránilo tomu, že predajca alebo dodávateľ bude určitú nekalú podmienku v budúcnosti používať v obchodnom styku.

66. Na základe týchto oporných bodov je zavedenie žalôb o zdržanie sa konania nielen prípustné z pohľadu práva Únie, ale javí sa dokonca aj ako procesnoprávna nevyhnutnosť na dosiahnutie cieľa sledovaného smernicou.[38] Kolektívna právna ochrana, ktorú od členských štátov vyžaduje článok 7 smernice 93/13, by bola s ohľadom na zmysel a účel tohto ustanovenia neúplná, ak by sa obmedzovala na umožnenie odstránenia nekalej podmienky existujúcej v určitom čase bez toho, aby sa stanovila možnosť vysloviť všeobecný zákaz použitia tejto podmienky a v prípade porušenia tohto zákazu nariadiť opatrenia na vykonanie tohto zákazu.

67. Zákonodarca Únie, vedomý si tejto nevyhnutnosti, prijal smernicu Európskeho parlamentu a Rady 2009/22/ES z 23. apríla 2009 o súdnych príkazoch na ochranu spotrebiteľských záujmov [o žalobách o zdržanie sa konania v oblasti ochrany spotrebiteľských záujmov – *neoficiálny preklad*][39]. Cieľom tejto smernice, ktorá s účinnosťou k 29. decembru 2009 zrušila viackrát zmenenú predchádzajúcu smernicu 98/27/ES[40], je aproximácia právnych a správnych predpisov členských štátov v súvislosti so žalobami o zdržanie sa konania zameranými na ochranu kolektívnych spotrebiteľských záujmov zahrnutých

36 — Pozri PFEIFFER, T.: c. d., bod 9, s. 3.

37 — V tomto zmysle nemecká („im Hinblick auf“), francúzska („en vue de“), španielska („con vistas a“), portugalská („com vista a“) a dánska („med henblik på“) jazyková verzia.

38 — Vo svojej „Správe o uplatňovaní smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách“ [KOM(2000) 248 v konečnom znení, s. 26 nemeckého znenia] poukazuje Komisia na to, že žaloby o zdržanie sa konania patria k bežnému systému na zamedzenie nekalých podmienok. FORNAGE, A.-C.: c. d., s. 380, zastáva s odkazom na znenie článku 7 a dvadsiate tretie odôvodnenie smernice 93/13 tiež názor, že členské štáty sú v záujme spotrebiteľov povinné pripustiť žaloby o zdržanie sa konania zo strany spotrebiteľských združení.

39 — Ú. v. EÚ L 110, s. 30.

40 — Smernica Európskeho parlamentu a Rady z 19. mája 1998 o súdnych príkazoch na ochranu spotrebiteľských záujmov [o žalobách o zdržanie sa konania v oblasti ochrany spotrebiteľských záujmov – *neoficiálny preklad*] (Ú. v. ES L 166, s. 51; Mim. vyd. 15/004, s. 43).

v smerniciach uvedených v prílohe I. Tým sa má zabezpečiť riadne fungovanie vnútorného trhu. V tejto súvislosti je potrebné zdôrazniť, že k smerniciam uvedeným v prílohe I tejto smernice patrí aj smernica 93/13, ktorá je relevantná na účely tohto konania. Prostredníctvom smernice 2009/22 sa dopĺňa procesná právna ochrana, ktorú ponúka článok 7 ods. 2 smernice 93/13. [41]

68. Za aktívne legitimovaný subjekt sa na základe článku 3 smernice 2009/22 považuje „každý orgán alebo organizácia riadne zriadená podľa práva niektorého členského štátu, ktorá má legitímny záujem zabezpečovať plnenie ustanovení na ochranu spotrebiteľov“. Keďže sa toto ustanovenie v rozsiahlej miere zhoduje s článkom 7 ods. 2 smernice 93/13, má sa chápať v tom zmysle, že aj spotrebiteľské organizácie, akou je žalobca vo veci samej, sú v zásade oprávnené na podanie žaloby o zdržanie sa konania, pokiaľ spĺňajú vnútroštátne ustanovenia, ktoré sa na ne vzťahujú.

69. Ak preskúmame sporné vnútroštátne ustanovenie uvedené v druhej podotázke otázke s prihliadnutím na vyššie uvedené úvahy, tak je v každom prípade pri objektívnom posúdení v súlade s požiadavkou „účinnosti“ v tom zmysle, že osobám alebo organizáciám, ktoré majú oprávnený záujem na ochrane spotrebiteľov, umožňuje domáhať sa súdneho určenia neplatnosti podmienky a žiadať, aby sa konkrétnemu predajcovi alebo dodávateľovi zakázalo používanie tejto podmienky ešte predtým, ako zmluvnú podmienku označenú ako nekalú použije v obchodnom styku. Včasným zásahom vnútroštátneho súdu príslušného na abstraktné preskúmanie sa zabezpečí, že sa dotknuté ustanovenie nezahrnie do zmlúv so spotrebiteľmi. Okrem toho má zákonom stanovená možnosť určiť neplatnosť a uplatňovať tento právny následok do budúcnosti a pre všetky zmluvné vzťahy predajcu alebo dodávateľa súčasne tú výhodu, že sa tým zabráni opätovnému používaniu podmienky, ktorá už raz bola kvalifikovaná ako nekalá. Najmä ak by za porušenie súdom vydaného príkazu zdržať sa konania hrozila výrazná sankcia, k čomu v procesnom práve často dochádza, žaloba o zdržanie sa konania by bola ešte účinnejším prostriedkom v boji proti nekalým podmienkam.

70. Kvôli úplnosti je potrebné poukázať na to, že sporné vnútroštátne ustanovenie neupravuje konanie porovnateľné s konaním o predbežnom súhlase v zmysle dvadsiateho štvrtého odôvodnenia, keďže použitie určitej podmienky sa nepodmieňuje napríklad súdnym alebo správnym povolením. Naopak, rozhodnutie o začatí konania o abstraktnom preskúmaní je výlučne vecou osôb a organizácií oprávnených na podanie žaloby uvedených v článku 7 ods. 2 smernice 93/13.

71. Neexistujú ani žiadne dôkazy o tom, že by táto vnútroštátna právna úprava mohla neprimerane zasahovať do základných práv chránených právom Únie a tým nakoniec odporovať požiadavke „primeranosti“. Výhrady uvedené vyššie v bode 59 a nasl. týchto návrhov proti účinku *erga omnes* zaťažujúcemu predajcov alebo dodávateľov, ktorí neboli účastníkmi konania, sa však primerane vzťahujú aj na tento prípad. Keďže je splnené aj toto kritérium, je potrebné vychádzať zo zlučiteľnosti vnútroštátnej úpravy so smernicou 93/13.

72. Preto treba na druhú podotázku odpovedať tak, že článok 6 ods. 1 smernice 93/13 v spojení s článkom 7 ods. 1 a 2 tejto smernice nebráni vnútroštátnej právnej úprave, podľa ktorej v prípade, že sa na základe žaloby vo verejnom záujme prijme rozsudok, ktorý je aj v prospech spotrebiteľov, ktorí neboli účastníkmi konania, alebo ktorý zakazuje používanie nekalej všeobecnej zmluvnej podmienky, uvedená nekalá podmienka, ktorá je súčasťou spotrebiteľských zmlúv, ani do budúcna nezaväzuje dotknutých spotrebiteľov voči žalovanému predajcovi alebo dodávateľovi.

41 — V tomto zmysle STUYCK, J.: Public and Private Enforcement in Consumer Protection: General Comparison EU-USA. In: *New Frontiers of Consumer Protection – The Interplay Between Private and Public Enforcement*. Oxford 2009, s. 78.

iv) Vrátenie vyúčtovaných nákladov a výdavkov

73. Ďalšia otázka, ktorá síce nie je uvedená medzi prejudiciálnymi otázkami, na ktorú však, ako vyplýva z tvrdení v uznesení o návrhu na začatie prejudiciálneho konania, vnútroštátny súd zjavne vyžaduje odpoveď, sa týka zlučiteľnosti vnútroštátnej právnej úpravy, podľa ktorej môžu spotrebitelia, ktorí nie sú účastníkmi konania, žiadať o vrátenie nákladov a výdavkov vyúčtovaných dodávateľom na základe nekalých ustanovení, so smernicou 93/13. Vnútroštátny súd formuloval túto otázku v tom zmysle, že chce vedieť, či sa spotrebitelia, ktorí nie sú účastníkmi konania, môžu odvolávať na ustanovenia smernice 93/13 pri uplatňovaní takéhoto nároku na vrátenie.

74. Na takto položenú otázku je podľa môjho názoru potrebné odpovedať záporne, keďže článok 6 ods. 1 smernice 93/13 len stanovuje, že nekalá podmienka nesmie byť pre spotrebiteľa „záväzná“, pričom „podmienky“ tejto nezáväznosti sa majú stanoviť vo vnútroštátnom práve. Tým sa myslí to, že členským štátom je prenechané právno-technické prebratie nezáväznosti do svojich právnych poriadkov. Smernicou naopak nie sú upravené eventuálne nároky spotrebiteľov na vrátenie plnení, ktoré predajca alebo dodávateľ získal na základe čiastočnej neplatnosti zmluvných ustanovení so spotrebiteľom bez právneho dôvodu. Cieľom nárokov na vrátenie je navrátiť do pôvodného stavu zmeny v majetkovom postavení, ktoré sa síce realizovali právne účinným spôsobom, ale bez oprávneného dôvodu. Tým sa majú majetkové vzťahy zosúladiť so zákonným právnym stavom. Nároky na vrátenie teda poskytujú oveľa viac ako to, čo je cieľom článku 6 ods. 1 smernice 93/13. Legislatívny účel tohto ustanovenia sa totiž obmedzuje len na zabezpečenie, že nekalá podmienka nebude spotrebiteľovi ukladať žiadne povinnosti.

75. Odpoveď na túto otázku je rovnaká aj z pohľadu požiadavky kolektívnej právnej ochrany, na ktorú sa toto ustanovenie smernice z dôvodu svojej všeobecnej platnosti takisto uplatňuje. Článok 7 ods. 1 smernice síce požaduje primerané a účinné prostriedky na zabránenie používaniu nekalých podmienok. Nepožaduje však zosúladenie majetkových vzťahov so zákonným právnym stavom. To je naopak ponechané na úpravu prostredníctvom vnútroštátneho práva.

76. Na základe toho, že vnútroštátna právna úprava priznáva spotrebiteľovi viac práv, ako je stanovené v smernici 93/13, musí sa preskúmať uplatniteľnosť článku 8 smernice. Toto ustanovenie umožňuje členským štátom prijať alebo zachovať prísnejšie ustanovenia zlučiteľné so Zmluvou v oblasti upravenej touto smernicou s cieľom zabezpečiť maximálny stupeň ochrany spotrebiteľa. Zákonné uznanie nároku na vrátenie nákladov a výdavkov vyúčtovaných na základe nekalých podmienok jednoznačne slúži na ochranu spotrebiteľov. Okrem toho ide o vnútroštátne ustanovenie, ktoré sa týka oblasti nekalých podmienok v spotrebiteľských zmluvách, ktorá patrí do pôsobnosti smernice 93/13. Keďže napokon neexistujú žiadne pochybnosti o jej zlučiteľnosti s primárnym právom, spĺňa táto vnútroštátna právna úprava požiadavky výkonu oprávnenia udeleného v článku 8 smernice zlučiteľného s právom Únie. Z toho vyplýva, že smernica 93/13 nebráni takejto vnútroštátnej právnej úprave.

B – *O druhej prejudiciálnej otázke*

77. Druhú prejudiciálnu otázka možno pri zrozumiteľnom výklade rozdeliť do dvoch rôznych tematických oblastí. V prvom rade chce vnútroštátny súd vysvetlenie, či sa zmluvná podmienka, v ktorej predajca alebo dodávateľ stanoví možnosť jednostrannej zmeny zmluvných podmienok bez toho, aby v zmluve výslovne opísal spôsob zmeny ceny, a bez toho, aby uviedol oprávnené dôvody na takúto zmenu, má považovať za nekalú v zmysle smernice 93/13. V prípade kladnej odpovede na túto otázku chce vnútroštátny súd ďalej vedieť, či vnútroštátne právo môže stanoviť neplatnosť takejto zmluvnej podmienky *ipso iure*. Kvôli prehľadnosti sa budem oboma tematickými komplexmi zaoberať oddelene a postupne.

1. Posúdenie nekalej povahy spornej podmienky

a) Obsah posúdenia

78. Pred posúdením nekalej povahy uvedenej podmienky musí vnútroštátny súd zabezpečiť, aby bola vôbec na posúdenie podľa článku 4 ods. 2 smernice 93/13 spôsobilá. V tejto súvislosti sa odkazuje na rozsudok Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid[42], v ktorom Súdny dvor vysvetlil, že toto ustanovenie nedefinuje pôsobnosť smernice 93/13, ale naopak, slúži „na stanovenie spôsobov a rozsahu vecného preskúmania zmluvných podmienok, ktoré neboli individuálne dohodnuté a ktoré opisujú základné plnenia zmlúv uzavretých medzi predajcom alebo dodávateľom a spotrebiteľom“[43]. Podľa článku 4 ods. 2 sa posúdenie nekalej povahy podmienok nevzťahuje „[ani na hlavný predmet zmluvy,] ani [na primeranosť medzi cenou a odmenou na jednej strane a tovarmi a službami dodávanými v protihodnote] na druhej strane, pokiaľ tieto podmienky sú [jasné a zrozumiteľné]“.

79. Okolnosť, že žalovaný vo veci samej účtuje svojim zákazníkom náklady na platbu peňažnou poukážkou, by mohla pri predbežnom posúdení viesť k domnienke, že sporná prax sa týka len ceny ako hlavného predmetu zmluvy, čo podľa článku 4 ods. 2 smernice 93/13 podlieha posúdeniu len vtedy, keď je sporné ustanovenie formulované nejasne alebo nezrozumiteľne. Pritom by sa však prehliadlo, že ťažiskom právneho sporu nie je samotná výška nákladov, ale naopak oprávnenie žalovaného vo veci samej jednostranne zmeniť zmluvné podmienky poskytovania určitých služieb. Položená otázka sa preto ukazuje komplexnejšia, než sa na prvý pohľad zdá. V skutočnosti má byť posúdeniu podľa smernice 93/13 podrobený určitý spôsob zmeny zmluvy, ktorý potenciálne môže výrazne znevýhodniť spotrebiteľa. Skutočnosť, že článok 3 ods. 1 v spojení s bodom 1 písm. j) prílohy uvádza podobnú situáciu, sa má hodnotiť ako oporný bod toho, že autor smernice chcel podrobiť spôsoby jednostrannej zmeny zmluvy prísnejšiemu posúdeniu podľa smernice 93/13. Pôsobnosť ustanovenia a jeho následky pre spotrebiteľa svedčia v prospech nevyhnutnosti posúdenia nekalej povahy. Na základe toho by požiadavky jasnosti a zrozumiteľnosti relevantnej podmienky ako predpoklady posúdenia nekalej povahy, ktorých existenciu má na základe judikatúry určiť príslušný vnútroštátny súd[44], nemali byť nastavené príliš nízko.

b) Orientačná povaha zoznamu a rozdelenie kompetencií

80. Čo sa týka hlavnej otázky kvalifikovania samotnej spornej podmienky ako nekalej, je potrebné konštatovať, že článok 3 smernice 93/13 tým, že zohľadňuje pojmy dobrá viera a podstatná a nedôvodná nerovnováha medzi právami a povinnosťami zmluvných strán, len abstraktne definuje faktory, ktoré určujú nekalú povahu zmluvnej podmienky, ktorá nebola individuálne dohodnutá.[45] V tomto kontexte príloha, na ktorú odkazuje článok 3 ods. 3 smernice, obsahuje len orientačný a nevyčerpávajúci zoznam podmienok[46], ktoré možno považovať za nekalé[47]. Podmienku uvedenú v zozname nemožno nevyhnutne považovať za nekalú a naopak podmienku neuvedenú v zozname možno napriek tomu považovať za nekalú.[48] Preto nemožno len zo samej okolnosti, že podmienka je uvedená v zozname, nevyhnutne vyvodiť záver, že je nekalá.

42 — Už citovaný v poznámke pod čiarou 19.

43 — Tamže, bod 34.

44 — Pozri rozsudok Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Madrid, už citovaný v poznámke pod čiarou 19, bod 32.

45 — Pozri rozsudky Pannon GSM, už citovaný v poznámke pod čiarou 5, bod 37, a z 1. apríla 2004, Freiburger Kommunalbauten, C-237/02, Zb. s. I-3403, bod 20.

46 — Ako vyplýva zo sedemnásteho odôvodnenia, na účely tejto smernice môže mať priložený zoznam podmienok len orientačnú hodnotu. Z dôvodu minimálneho charakteru dosahu tejto smernice môže byť rozsah týchto podmienok rozšírený alebo reštriktívnejší vo vnútroštátnych právnych predpisoch členských štátov.

47 — Pozri rozsudok Pannon GSM, už citovaný v poznámke pod čiarou 5, bod 38, a Freiburger Kommunalbauten, už citovaný v poznámke pod čiarou 45, bod 20.

48 — Pozri rozsudky zo 7. mája 2002, Komisia/Švédsko, C-478/99, Zb. s. I-4147, bod 20, a Freiburger Kommunalbauten, už citovaný v poznámke pod čiarou 45, bod 20.

81. Napriek orientačnej povahe, ktorú má táto okolnosť podľa judikatúry, sa vyžaduje samostatné a detailné posúdenie relevantných zmluvných podmienok z hľadiska ich prípadnej nekalej povahy. Toto posúdenie prebieha podľa článku 4 ods. 1 smernice 93/13 so zreteľom na povahu tovaru alebo služieb, ktoré sú predmetom zmluvy, a na všetky okolnosti súvisiace s uzatvorením zmluvy, v čase uzatvorenia zmluvy a na všetky ostatné podmienky zmluvy alebo na inú zmluvu, od ktorej závisí.

82. V tejto súvislosti je potrebné pripomenúť, že podľa ustálenej judikatúry Súdneho dvora je vecou vnútroštátneho súdu určiť, či určitá zmluvná podmienka spĺňa kritériá, aby sa mohla považovať za nekalú v zmysle článku 3 ods. 1 smernice 93/13.[49] Na účely tohto návrhu na začatie prejudiciálneho konania to znamená, na čo zhodne poukázali všetci účastníci konania vo svojich písomných pripomienkach, že posúdenie nekalej povahy spornej podmienky prináleží vnútroštátnemu súdu a nie Súdnemu dvoru.

83. Zároveň však z judikatúry vyplýva, že Súdny dvor môže v rámci výkonu právomoci výkladu práva Únie, ktorá mu je zverená v článku 267 ZFEÚ, vykladať všeobecné kritériá používané normotvorcom Únie na účely definovania pojmu nekalá podmienka. Ako bolo naposledy vysvetlené v rozsudku Pénzügyi Lízing[50], táto právomoc výkladu sa okrem iného vzťahuje aj na podmienky uvedené v prílohe smernice 93/13. Naopak nemôže sa vyjadrovať k uplatneniu týchto všeobecných kritérií na stanovenú zmluvnú podmienku, ktorej posúdenie sa má uskutočniť na základe skutkových okolností konkrétneho prípadu.[51]

84. Z návrhu na začatie prejudiciálneho konania implicitne vyplýva, že vnútroštátny súd zjavne vychádza z toho, že sporná podmienka v rozsiahlej miere zodpovedá skutkovému stavu uvedenému v bode 1 písm. j) návrhu. Proti takému zaradeniu v každom prípade na základe informácií dostupných Súdnemu dvoru nemožno nič namietať. Ako totiž vyplýva zo spisu[52], žalovaný vo veci samej zaviedol namietaný obchodný postup spočívajúci v účtovaní nákladov na platbu peňažnou poukážkou postupne v období od júna do októbra 2008, a to zmenou svojich všeobecných obchodných podmienok. Nejasné zostáva pritom len to, či zavedenie nových všeobecných obchodných podmienok platilo len pre nové zmluvy alebo či sa to týkalo v rovnakej miere všetkých klientov. Z dôvodu neexistencie bližších informácií v tomto ohľade je ďalej potrebné vychádzať z druhého predpokladu. V prospech toho svedčí aj reálne posúdenie skutkového stavu, keďže je potrebné vychádzať z toho, že podnikateľ má skôr záujem o rozsiahlu platnosť svojich všeobecných obchodných podmienok pre všetky zmluvné vzťahy existujúce medzi ním a jeho zákazníkmi. Z tohto pohľadu ide v konaní vo veci samej v skutočnosti o dodatočnú zmenu zmluvných podmienok, tak ako je opísaná v skutkovom stave podľa bodu 1 písm. j) prílohy.

85. V súlade s rozdelením právomocí v rámci prejudiciálneho konania sa Súdny dvor na základe kvalifikovania uskutočneného vnútroštátnym súdom obmedzí na výklad uvedených ustanovení smernice, pričom v záujme účelného zodpovedania prejudiciálnych otázok v potrebnej miere zohľadní aj okolnosti veci samej.

c) Výklad skutkovej podstaty relevantnej podmienky

86. Východiskový bod výkladu tvorí centrálne ustanovenie článku 3 bodu 1 smernice 93/13. V súlade s tým sa zmluvná podmienka, ktorá nebola individuálne dohodnutá, považuje za nekalú, ak „[v rozpore s požiadavkou dobrej viery] spôsobí [podstatnú a nedôvodnú] nerovnováhu v právach a povinnostiach strán vzniknutých na základe zmluvy [v neprospech] spotrebiteľa“. Ak si predajca alebo

49 — Pozri rozsudky Freiburger Kommunalbauten, už citovaný v poznámke pod čiarou 45, bod 25; Pannon GSM, už citovaný v poznámke pod čiarou 5, bod 43; Mostaza Claro, už citovaný v poznámke pod čiarou 4, bod 23, a z 9. novembra 2010, Pénzügyi Lízing, C-137/08, Zb. s. I-10847, body 43 a 44.

50 — Rozsudok Pénzügyi Lízing, už citovaný v poznámke pod čiarou 49, bod 44.

51 — Pozri rozsudky Freiburger Kommunalbauten, už citovaný v poznámke pod čiarou 45, bod 22; Pannon GSM, už citovaný v poznámke pod čiarou 5, bod 42; Mostaza Claro, už citovaný v poznámke pod čiarou 4, bod 22, a Pénzügyi Lízing, už citovaný v poznámke pod čiarou 49, body 43 a 44.

52 — Pozri s. 3 vyjadrenia žalovaného v konaní vo veci samej k žalobe zo 4. mája 2009.

dodávateľ vyhradí, ako vo veci samej, právo jednostranne zmeniť dôležité prvky zmluvy, ku ktorým patrí cena a náklady na vykonanie zmluvy, tak to môže za určitých okolností viesť k situácii, v ktorej je spotrebiteľ vydaný bez ochrany na milosť predajcu alebo dodávateľa, pokiaľ sa mu výnimočne neudelí právo podať v určitých prípadoch proti zmenám námietky. Riziko znevýhodnenia je o to väčšie, čím nekonkrétnejšia je sporná podmienka vzhľadom na tie aspekty zmluvy, ktoré môžu byť obchodníkom jednostranne zmenené. Takáto právna úprava môže nakoniec viesť k výraznému presunu zmluvných práv a povinností v neprospech spotrebiteľa, čo je v rozpore s požiadavkou dobrej viery. Tak je to najmä v prípade, keď sa právo predajcu alebo dodávateľa na zmenu vzťahuje aj na hlavný predmet zmluvy a nielen na jej iné prvky. Najmä s ohľadom na riziká, ktoré taká situácia prináša pre spotrebiteľa, autori smernice prijali všeobecné ustanovenie bodu 1 písm. j) prílohy.

87. Nie všetky ustanovenia, ktoré zakladajú právo na jednostrannú zmenu zmluvy, sú však nekalé, ale len tie, ktoré priznávajú právo na jednostrannú zmenu bez ohľadu na existenciu právneho dôvodu alebo ktoré sporný dôvod zmeny neuvádzajú priamo v podmienke. Opis podmienky uvedenej v bode 1 písm. j) prílohy potvrdzuje, že spotrebiteľ je dostatočne chránený, ak je od začiatku informovaný o možnosti a podmienkach zmeny zmluvy. Platný dôvod neexistuje, ako to vyplýva *a contrario* najmä z kritéria vážneho dôvodu uvedeného v bode 1 písm. g), až pri úplnej nemožnosti zachovania všetkých podmienok zmluvného plnenia. Naopak stačí každý z právneho hľadiska dostatočne závažný dôvod týkajúci sa zmeny podmienok plnenia, ktorá je podľa zmluvného ustanovenia možná. V súlade s tým je relevantná existencia dôvodu, ktorý po zvážení zúčastnených záujmov právne prevažuje. Dôvod zmeny musí byť v podmienke výslovne uvedený. Ak chýba uvedenie dôvodu, tak je podmienka spravidla už len preto nekalá. Označenie dôvodu musí byť pre spotrebiteľa jasne a zrozumiteľne formulované. Táto povinnosť vyplýva už z článku 5 smernice 93/13, podľa ktorého všetky písomné podmienky musia byť vždy vypracované jasne a zrozumiteľne. Podľa znenia a zmyslu skutkovej podstaty podmienky v bode 1 písm. j) prílohy v tomto ohľade nestačí, aby podmienka len zopakovala všeobecný zmluvný pojem právneho dôvodu. Naopak, možný dôvod musí byť uvedený v dostatočne transparentnej forme.[53] Ako priamo vyplýva z prejudiciálnej otázky, táto požiadavka vo veci samej zjavne nie je splnená, takže existujú dôvody na kvalifikovanie podmienky ako nekalej. Konečné posúdenie však prináleží príslušnému vnútroštátnemu súdu.

2. O neplatnosti *ipso iure*

a) Právny dôsledok neplatnosti stanovený vo vnútroštátnom práve

88. Vzhľadom na ďalšiu rozoberanú otázku, či vnútroštátne právo môže stanoviť neplatnosť nekalej zmluvnej podmienky *ipso iure*, je potrebné najprv odkázať na moje úvahy v bode 47 a nasl. týchto návrhov.

89. Ako som tam vysvetlila, článok 6 ods. 1 smernice 93/13 len nariaďuje, že sporná podmienka nesmie byť „záväzná pre spotrebiteľa“, zatiaľ čo dôsledky určenia jej nekalej povahy sa riadia vnútroštátnym právom. Toto ustanovenie smernice sa obmedzuje na to, že nariaďuje určitý výsledok, ktorého dosiahnutie musia členské štáty pri prebraní smernice zabezpečiť, ale nestanovuje podrobnosti toho, či dotknutá podmienka má byť vyhlásená za neplatnú alebo neúčinnú. Naopak, toto sa prenecháva vnútroštátnemu právu. Takáto právna úprava zodpovedá právnej povahe smernice ako nástroju harmonizácie práva, ktorý je podľa článku 288 ZFEÚ záväzný vzhľadom na výsledok, ktorý sa má dosiahnuť, pričom voľba formy a metód sa ponecháva v rozsiahlej miere vnútroštátnym orgánom.

53 — Pozri PFEIFFER, T.: c. d., príloha, bod 91, s. 17.

90. Na základe toho sa javí koncept neplatnosti ako v zásade zlučiteľný so smernicou 93/13, keďže v súlade s účelom článku 6 ods. 1 bráni, aby nekalá zmluvná podmienka mala právne účinky v neprospech spotrebiteľa. [54]

b) O účinkoch neplatnosti *ipso iure*

91. Čo sa týka otázky, či vnútroštátne právo môže stanoviť neplatnosť takejto podmienky s účinkom *ipso iure*, je potrebné odkázať na judikatúru Súdneho dvora týkajúcu sa článku 6 ods. 1 smernice 93/13, v ktorej boli stanovené dôležité požiadavky týkajúce sa vnútroštátneho práva na prebratie smernice, aby sa zabezpečilo splnenie cieľov ochrany spotrebiteľa.

92. Po prvé je potrebné poukázať na rozsudok Océano Grupo Editorial a Salvat Editores [55], v ktorom Súdny dvor konštatoval, že „cieľ, ktorý sleduje článok 6 ods. 1 smernice…, nemožno dosiahnuť, pokiaľ by sami spotrebitelia boli povinní namietať nekalú povahu zmluvnej podmienky…[, a že] účinnú ochranu spotrebiteľa možno zaručiť, len ak je vnútroštátnemu súdu priznaná možnosť posúdiť takúto podmienku *ex offo*“ [56]. Po druhé je potrebné poukázať na rozsudok Pannon GSM [57], v ktorom Súdny dvor spresnil túto judikatúru v tom zmysle, že „je vylúčené, aby sa článok 6 ods. 1 smernice vykladal tak, že spotrebiteľ nie je nekalou podmienkou viazaný len v prípade, keď podal v tejto veci výslovný návrh“. Súdny dvor to odôvodnil tým, že „takýto výklad vylučuje… možnosť, aby vnútroštátny súd v rámci skúmania prípustnosti návrhu, ktorý bol naň podaný a bez výslovného návrhu spotrebiteľa, posúdil *ex offo* nekalú povahu zmluvnej podmienky“. [58]

93. Ako som už vysvetlila v návrhoch vo veci Pénzügyi Lízing [59], judikatúra sa má chápať v tom zmysle, že po prvé na vnútroštátny súd sa vzťahuje povinnosť stanovená v práve Únie posudzovať nekalé podmienky *ex offo* a že po druhé nezáväznosť nekalej podmienky musí nastať *ipso iure*. [60] Až keď sú splnené tieto požiadavky, môže sa zaručiť, že sa zo strany spotrebiteľa nebude vyžadovať žiaden návrh, aby dosiahol nezáväznosť podmienky.

94. V tejto súvislosti spadá do voľnej úvahy členských štátov, aby prebrali požiadavku nezáväznosti podmienky, ktorá bola vyhlásená za neplatnú, pre spotrebiteľa do svojho právneho poriadku tak, aby sa považovala za neplatnú *ipso iure*.

C – *Zhrnujúce závery*

95. Na záver by som chcela krátko zhrnúť podstatné závery, ktoré vyplývajú z vyššie uvedeného posúdenia prejudiciálnych otázok.

96. Posúdenie ukázalo, že smernica 93/13 nielen pripúšťa zahrnutie prostriedku kolektívnej žaloby do vnútroštátnych právnych poriadkov, ale navyše ju považuje za „účinný“ a „primeraný“ nástroj kolektívnej právnej ochrany na „zabránenie“ používaniu nekalých podmienok v obchodnom styku. [61]

54 — V tomto zmysle EBERS, M.: c. d., s. 405, ktorý zastáva názor, že koncept absolútnej neplatnosti je v súlade s požiadavkami judikatúry, pričom pri relatívnej neplatnosti to tak nie je. Iné koncepty, ako napríklad koncept ochrannej neplatnosti („protective nullity“) sú podľa názoru autora v súlade s judikatúrou Súdneho dvora, pokiaľ je spotrebiteľ chránený aj vtedy, ak zmešká lehotu na namietanie nekalej povahy ustanovenia buď z dôvodu, že nepozná svoje práva, alebo sa uplatňovania svojich práv zľakol (v súvislosti so zásadou ochrannej neplatnosti v talianskom občianskom práve pozri SCHURR, F.: *Handbuch Italienisches Zivilrecht*. Hrsg. BERNHARD ECCHER, FRANCESCO SCHURR, GREGOR CHRISTANDL. Wien 2009, s. 323, bod 3/437).

55 — Už citovaný v poznámke pod čiarou 4.

56 — Tamže, bod 26.

57 — Rozsudok Pannon GSM, už citovaný v poznámke pod čiarou 5.

58 — Tamže, bod 24.

59 — Návrhy zo 6. júla 2010 vo veci Pénzügyi Lízing, rozsudok už citovaný v poznámke pod čiarou 49, bod 105.

60 — Pozri HEINIG, J.: Die AGB-Kontrolle von Gerichtsstandsklauseln – zum Urteil Pannon des EuGH. In: *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*. 2009, s. 885, ktorý chápe tvrdenia Súdneho dvora v tomto rozsudku v tom zmysle, že s povinnosťou posúdenia nekalej povahy *ex offo* je v súlade len to, ak neúčinnosť podľa článku 6 ods. 1 smernice 93/13 nastáva *ipso iure* a spotrebiteľ sa jej nemusí domáhať; BORGES, G.: AGB-Kontrolle durch den EuGH. In: *Neue Juristische Wochenschrift*. 2001, s. 2061.

61 — Pozri body 39 až 43 týchto návrhov.

97. Hoci členské štáty majú široký priestor na voľnú úvahu pri formovaní svojho procesného práva z dôvodu výlučne čiastkovej povahy požiadaviek v článku 7 smernice 93/13 a princípu minimálnej harmonizácie, ktorý si zvolil normotvorca Únie, musia byť splnené určité požiadavky, aby sa zaručilo dosiahnutie legislatívneho cieľa ochrany spotrebiteľov. Medzi tieto požiadavky patrí požiadavka dbať na to, aby zmluvná podmienka, ktorá už raz bola kvalifikovaná ako nekalá, zostala pre dotknutých spotrebiteľov podľa článku 6 ods. 1 „nezáväzná“.[62] V súlade s týmto cieľom je v každom prípade taká právna úprava, ktorá určovacím rozsudkom vnútroštátnych súdov priznáva účinky nielen voči účastníkom konania, ale aj voči každému (*erga omnes*), kto uzavrel zmluvu s dotknutým predajcom alebo dodávateľom, ktorý používa túto podmienku.[63] Ako procesnoprávna nevyhnutnosť na dosiahnutie cieľa smernice sa javia žaloby o zdržanie sa konania, ktorých podoba je v základných črtách upravená aj smernicou 2009/22.[64]

98. Okrem toho sa zistilo, že prípadné nároky spotrebiteľov na vrátenie nákladov a výdavkov účtovaných na základe uplatnenia nekalých zmluvných podmienok nie sú upravené smernicou 93/13. Smernica 93/13 však takému vnútroštátnemu pravidlu v zásade nebráni.[65] Nakoniec z posúdenia vyplýva, že síce existujú závažné dôvody na to, aby sa predpokladalo, že sporná podmienka zodpovedná skutkovej podstate podmienky v bode 1 písm. j) prílohy a spĺňa kritériá, aby mohla byť kvalifikovaná ako nekalá v zmysle článku 3 ods. 1 smernice 93/13. Napriek tomu nakoniec zostáva vecou vnútroštátnych súdov, aby určili nekalú povahu tejto podmienky.[66] Pokiaľ sa určí nekalá povaha podmienky, smernica 93/13 nebráni určeniu neplatnosti *ipso iure* podľa vnútroštátneho práva.[67]

VII – Návrh

99. Vzhľadom na vyššie uvedené úvahy navrhujem Súdnemu dvoru, aby na prejudiciálne otázky položené Pest Megyei Bíróság odpovedal takto:

1. Článok 6 ods. 1 a článok 7 ods. 1 a 2 smernice Rady 93/13/EHS z 5. apríla 1993 o nekalých podmienkach v spotrebiteľských zmluvách sa majú vykladať tak, že nebráni vnútroštátnej právnej úprave, podľa ktorej nekalá zmluvná podmienka, ktorú určitý predajca alebo dodávateľ používa v spotrebiteľských zmluvách a ktorej neplatnosť alebo nezáväznosť bola určená vnútroštátnym súdom na základe žaloby vo verejnom záujme podanej organizáciou, ktorá je na to zákonom určená a oprávnená, nemá právne účinky v žiadnej spotrebiteľskej zmluve uzatvorenej týmto predajcom alebo dodávateľom.

2. Článok 6 ods. 1 a článok 7 ods. 1 a 2 smernice nepriznávajú spotrebiteľovi, ktorý nie je účastníkom konania, nárok na vrátenie výdavkov vzniknutých na základe nekalej povahy podmienky, ak sa nekalá povaha podmienky určila v inom konaní, v ktorom nebol účastníkom konania. Článok 8 smernice napriek tomu nebráni vnútroštátnemu právnemu ustanoveniu, ktoré v takomto prípade zakladá nárok spotrebiteľa na vrátenie výdavkov.

3. Zmluvná podmienka, v ktorej podnikateľ stanovil právo na jednostrannú zmenu všeobecných obchodných podmienok bez toho, aby výslovne opísal spôsob zmeny ceny alebo aby v zmluve stanovil právne dôvody takejto zmeny, spadá pod skutkový stav opísaný v bode 1 písm. j) prílohy, na ktorú odkazuje článok 3 ods. 3 smernice. Posúdenie nekalej povahy dotknutej podmienky v konkrétnom prípade však zostáva vecou vnútroštátnych súdov. Smernica nebráni vnútroštátnej právnej úprave, ktorá stanovuje neplatnosť takejto podmienky *ipso iure*.

62 — Tamže, bod 51.
63 — Tamže, bod 61.
64 — Tamže, bod 66 a nasl.
65 — Tamže, bod 76.
66 — Tamže, bod 87.
67 — Tamže, bod 94.